

AMBIS vysoká škola, a.s.
Bezpečnostní management v regionech

Výkon trestu odnětí svobody v ČR
Bakalářská práce

Autor: **Jindřich Bareš**
Bezpečnostní management v regionech

Vedoucí práce: **Mgr. Jan Čáp, Ph.D.**

Odborný konzultant:

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracoval samostatně a v seznamu uvedl veškerou použitou literaturu.

Svým podpisem stvrzuji, že jsem seznámen se skutečností, že práce bude zpřístupněna třetím osobám prostřednictvím informačního systému AMBIS vysoké školy, a.s.

V Praze, dne 22. 4. 2021

Jindřich Bareš

Poděkování

Rád bych touto cestou vyjádřil poděkování Mgr. Janu Čápovi, Ph.D. za vedení této bakalářské práce, hodnotné připomínky, vstřícnost a ochotu.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Akademický rok: 2020/2021

Student: Jindřich Bareš
UČO: 39327
Program: Bezpečnostní management v regionech
Studijní obor: Bezpečnostní management v regionech
Téma: Výkon trestu odnětí svobody v ČR
Topic: Execution a custodial sentence in the Czech Republic
Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jan Čáp, Ph.D.

Cíl práce: Cíl práce: Cílem bakalářské práce je analyzovat a charakterizovat výkon trestu odnětí svobody, nastínit historii trestu, trestání a legislativní rámec dané problematiky. Dále se zaměřuji na programy zacházení, zejména na pracovní, vzdělávací a speciálně výchovné aktivity realizované v průběhu výkon trestu odnětí svobody. V praktické části je realizováno kvalitativní výzkumné šetření ve Věznici Jiřice zaměřené na využití nových (alternativních) prvků při resocializaci. Teoretická část: Teoretická část bakalářské práce vymezuje právní úpravu výkonu trestu odnětí svobody v ČR, seznamuje s historickým vývojem trestu a trestání, představuje programy zacházení s vězňenými osobami, jejich vzdělávací aktivity, zaměstnávání, včetně alternativních a nových možností (skandinávský model) a zaměření se na psycho-sociální a edukační aspekty resocializace u osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Praktická část: Kvalitativní výzkumné šetření ve Věznici Jiřice zaměřené na aplikaci nových (alternativních) metod do procesu resocializace a jejich efektivitu. V rámci kvalitativní metodologie jsou využity polostrukturované rozhovory s vybranými odbornými zaměstnanci věznice (psycholog, speciální pedagog, sociální pracovník a vychovatel) týkající se programů zacházení s odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody, zejména faktory edukační, psycho-sociální a profesně-kvalifikační. Dále je použita deduktivní metoda, obsahová analýza, komparativní analýza, analýzy dokumentů a historická metoda – přímá a progresivní (diachronní přístup).

Základní prameny a odborná literatura: *Koncepce vězeňství do roku 2025* [online]. Praha: Vězeňská služba ČR, 2020. Dostupné z: <<https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Koncepce-vezenstvi.pdf>>

BRUNOVÁ, Markéta. *Novodobý vývoj a stav vězeňství v České a Slovenské republice*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Leges, 2020. 224 s. ISBN 978-80-7502-408-4.

KALVODOVÁ, Veronika. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 200 s. ISBN 978-80-7552-163-7.

Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.. 2009.

Vyhláška MS č. 345/1999 - řád výkonu trestu. 1999.

FRANCEK, Jindřich. *Zločin a trest v českých dějinách*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1999. 463 s. : f. ISBN 80-86182-91-6.

Zákon č. 169/1999 Sb. Zákon o výkonu trestu odnětí svobody. 1999.

Anotace

Cílem práce je analýza výkonu trestu odnětí svobody zaměřená na proces resocializace osob ve výkonu trestu odnětí svobody s využitím nových prvků, používaných v rámci projektu „Otevřená věznice“.

Práce má teoreticko-empirický charakter. V teoretické části je analyzován a charakterizován výkon trestu odnětí svobody, historie trestu a trestání, včetně legislativního rámce dané problematiky. Podrobně jsou zde popsány programy zacházení, kterými jsou pracovní, vzdělávací a speciálně výchovné aktivity realizované v průběhu výkonu trestu odnětí svobody a následná postpenitenciární péče. V praktické části je realizováno vlastní kvalitativní výzkumné šetření v Otevřené věznici Jiřice zaměřené na využití nových (alternativních) prvků při procesu resocializace, integraci odsouzených a jejich efektivitu.

Klíčová slova

trest, odsouzený, vězení, resocializace, výkon trestu odnětí svobody, recidiva

Annotation

Bachelor's thesis deals with the topic „Imprisonment in the Czech Republic“ and it has theoretical-empirical character.

The thesis is divided into theoretical and practical part. The theoretical part analyses and describes imprisonment, history of punishment and its administration, including legislative framework of this topic. It describes in detail treatment programs during imprisonment; the programs are working, educational, special guidance activities implemented during the imprisonment and subsequent post-penitentiary care. The practical part consists of own qualitative research in Open Prison Jiřice focused on implementation of new (alternative) elements in resocialization process, integration of sentenced individual and their efficiency. The objective of the thesis is to analyze the imprisonment with the focus on resocialization process of individuals serving their sentence with the implementation of new elements used within the project “Open Prison”.

Key words

punishment, convicted, prison, resocialization, imprisonment, relapse

Obsah

ÚVOD	1
TEORETICKÁ ČÁST	3
1 TREST ODNĚTÍ SVOBODY A SOUČASNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA	3
2 TREST, JEHO DEFINICE, ÚČEL A FUNKCE.....	6
2.1 DEFINICE	6
2.2 ÚČEL TRESTU	7
2.3 FUNKCE TRESTU	8
3 DRUHY TRESTŮ	11
3.1 TREST ODNĚTÍ SVOBODY	11
3.2 ALTERNATIVNÍ TRESTY	14
3.3 TRESTNÍ ŘÍZENÍ VE VĚCECH MLADISTVÝCH A DĚTÍ DO 15 LET	16
4 HISTORICKÝ VÝVOJ TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	18
5 VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	22
5.1 VĚZEŇSKÁ SLUŽBA – JEJÍ ÚKOLY A ČLENĚNÍ.....	23
5.2 TYPY VĚZNIC A DIFERENCIACE ODSOUZENÝCH	24
5.3 PRÁVA A POVINNOSTI ODSOUZENÝCH	26
5.4 PENITENCIÁRNÍ PÉČE	29
6 POSTPENITENCIÁRNÍ PÉČE V ČESKÉ REPUBLICE	37
6.1 SOCIÁLNÍ KURÁTOŘI.....	38
6.2 PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA	39
6.3 NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ SUBJEKTY	40
PRAKTICKÁ ČÁST	41
7 ZÁKLADNÍ ÚDAJE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	41
7.1 CÍL VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	41
7.2 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU	42
7.3 POUŽITÉ VÝZKUMNÉ METODY A TECHNIKA SBĚRU DAT	43
8 VÝSLEDKY ŠETŘENÍ A JEJICH INTERPRETACE	45
8.1 KATEGORIE 1: PROGRAM ZACHÁZENÍ.....	46
8.2 KATEGORIE 2: ČINNOSTI ODBORNÝCH ZAMĚSTNANCŮ	48
8.3 KATEGORIE 3: PROSTŘEDÍ OTEVŘENÉ VĚZNICE.....	49
8.4 KATEGORIE 4: VZDĚLÁVÁNÍ ODSOUZENÝCH.....	50
8.5 KATEGORIE 5: ZAHRANIČNÍ SPOLUPRÁCE	51
8.6 KATEGORIE 6: BARIÉRY RESOCIALIZACE.....	52
8.7 VÝSLEDKY AXIÁLNÍHO KÓDOVÁNÍ	53
8.8 SHRnutí ZÍSKANÝCH DAT	55
ZÁVĚR	57
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	60
SEZNAM ZKRATEK	64
PŘÍLOHY	65

Úvod

Téma své bakalářské práce Výkon trestu odnětí svobody v ČR jsem si vybral z důvodu, že mě tato problematika zajímá a je ve společnosti často diskutovaným tématem, i když se toho většinou mezi lidmi moc neví. Každý z nás ví, že vězení existuje, ale málokdo ví, co přesně se děje uvnitř.

Od r. 2017 pracuji u Policie ČR a ve svém zaměstnání se setkávám při vyšetřování právě s pachateli trestných činů, přičemž mnozí z nich jsou často recidivisté, kteří strávili ve vězení většinu svého života. Ne každý z nich je ovšem osoba, která se dá pobytem ve vězení napravit a jsou mezi nimi i tací, především se jedná o mladistvé, kde už při samotném vyšetřování je jasné, že pobytem ve vězení se jejich situace ještě zhorší a tyto osoby se pak pohybují na samotném okraji společnosti, kdy mají jen krůček k tomu, aby se z nich v budoucnu stali právě recidivisté. Z tohoto důvodu je velmi důležité, do jakého typu věznic se tyto pachatelé dostanou, v jaké společnosti osob ve výkonu trestu budou a jak bude probíhat jejich resocializace, aby byli dostatečně připraveni na návrat do společnosti a změnili svůj postoj k trestné činnosti po svém propuštění.

Tyto skutečnosti byly jedním z důvodů, proč jsem si vybral právě toto téma pro svou bakalářskou práci a zaměřil jsem se na výkon trestu odnětí svobody. Jedná se o problematiku, která je částečně spojená s výkonem mého zaměstnání a je tedy blízká mé profesi.

Dovolím si vyslovit v úvodu práce domněnku, že tato nebude znamenat převrat v nazírání na řešenou problematiku. Věřím však, že bude alespoň dobrým, dílčím přínosem pro danou oblast a nepůjde přitom o pouhý soupis informací a poznatků, publikovaných již jinými autory. V současné době je resocializace a vzdělávání vězňů velmi diskutované téma a mou snahou bylo přinést nové informace o výše uvedeném procesu. Výsledky šetření by mohly přinést nové poznatky do praxe v oblasti integrace a resocializace osob ve výkonu trestu odnětí svobody.

Bakalářská práce má teoreticko-empirický charakter, je rozdělena na část teoretickou, která má šest kapitol a na část praktickou, kde je realizováno výzkumné šetření v Otevřené věznici v Jiřicích.

Cílem bakalářské práce je v teoretické části analyzovat a charakterizovat výkon trestu odnětí svobody, nastínit historii trestu a trestání, legislativní rámec uvedené problematiky za

účelem zpracování problematiky v tomto teoretickém rámci. Dále se zaměřuji na programy zacházení, zejména na pracovní, vzdělávací a speciálně výchovné aktivity realizované v průběhu výkonu trestu odnětí svobody a poté na postpenitenciární péči. V praktické části je realizováno kvalitativní výzkumné šetření v Otevřené věznici Jiřice zaměřené na využití nových (alternativních) prvků při procesu resocializace, integraci odsouzených a jejich efektivitu. V rámci kvalitativní metodologie jsou využity polostrukturované rozhovory s vybranými odbornými zaměstnanci této věznice, jako jsou speciální pedagog, sociální pracovník, vychovatel a vychovatel terapeut, týkající se programů zacházení s odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody. Cílem praktické části je realizovat vlastní výzkumné šetření zaměřené na proces resocializace osob ve výkonu trestu odnětí svobody.

Po určení výzkumných cílů byl stanoven výzkumný problém: *Jaká jsou specifika využívání nových přístupů v procesu resocializace v Otevřené věznici Jiřice?*

Důvodem, proč jsem si zvolil pro své výzkumné šetření právě Otevřenou věznici Jiřice je, že se jedná o ojedinělý pilotní projekt realizovaný právě v této jediné věznici v České republice, který je inspirován výkonem trestu odnětí svobody v severských zemích, především v Norsku, kde je dlouhodobě využíván a mají s ním velmi dobré zkušenosti, o čemž svědčí nízká recidiva v těchto státech.

Cílem projektu „otevřené věznice“ je udržet osoby ve výkonu trestu odnětí svobody ve spojení se světem, s jejich rodinami a připravit je na pobyt na svobodě, aby se po propuštění o sebe zvládly sami postarat.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Trest odnětí svobody a současná právní úprava

Trest odnětí svobody je v České republice univerzálním a nejrozšířenějším trestem, který lze ukládat všem skupinám pachatelů za všechny trestné činy, které trestní zákoník ČR obsahuje. Nejvyšší možná výše trestu je 20 let, s možností mimořádného zvýšení trestu odnětí svobody při uložení výjimečného trestu až do výše 30 let, případně na doživotí za zvlášť spáchaný závažný zločin.

Výkon trestu odnětí svobody v nepodmíněné podobě je prováděn ve věznicích a je upraven zákonem o výkonu trestu odnětí svobody.

Právní úprava výkonu trestu odnětí svobody v České republice je rozdělena do několika právních předpisů různé právní síly:

- a) Ústava ČR č. 1/1993 Sb. a Listina základních práv a svobod č. 2/1993 Sb. – jedná se o předpisy, obsahující obecné garance práv každého člověka. Základní práva jsou práva přirozená, která náleží každému od jeho narození. Konkrétně Listina základních práv a svobod uvádí 5 typů práv – základní lidská práva a svobody, politická práva, práva národnostních a etnických menšin, hospodářská, sociální a kulturní práva, práva na soudní a jinou právní ochranu. V Ústavě ČR – článku 2 odst. 4 je stanoveno, že *„každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá“*.

O vině, trestu a ukládání trestů za trestné činy, případně trestní opatření za provinění mladistvých za podmínek stanoveným trestním zákonem, může rozhodovat pouze soud. Přirozená práva vycházející z Listiny základních práv a svobod zůstávají odsouzeným zachována v každém případě a za každých podmínek tedy i ve výkonu trestu odnětí svobody – článek 10 odst. 1 Listiny *„Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno“*.

- b)** Trestní zákoník ČR – zákon č. 40/2009 Sb. obsahuje prvky vykonávací úpravy a upravuje některé aspekty výkonu trestu, zejména diferenciaci výkonu trestu, ukládání a výkon jednotlivých trestů odnětí svobody, zařazování a přeřazování odsouzených do věznic jiného typu, případně změnu trestu odnětí svobody vykonávaného ve věznici na trest domácího vězení, nebo možnost mimořádného snížení či zvýšení trestu odnětí svobody.
- c)** Trestní řád – zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním upravuje postup orgánů činných v trestním řízení tak, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni. Dále zabezpečuje aspekty výkonu trestu odnětí svobody, jakými jsou působnost soudů ve vykonávacím řízení, otázky nařízení výkonu trestu, možnosti odkladu i přerušení výkonu trestu a možnost změny způsobu výkonu trestu.
- d)** Zákon o soudnictví ve věcech mládeže – č. 218/2003 Sb. odpovědnosti mládeže za protiprávní činy upravují možnosti vyvozování trestní odpovědnosti a o ukládání trestu mladistvým. Jedná se o speciální normu k trestnímu zákoníku a trestnímu řádu, upravující základy trestní odpovědnosti mladistvých, stanovuje jednotlivé druhy opatření, které je možné uložit mladistvým a dětem mladším patnácti let, jež nejsou trestně odpovědné.
- e)** Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody obsahuje rámcovou úpravu podmínek výkonu trestu ve věznicích a ve zvláštních odděleních vazebních věznic. Stanovuje typy věznic, jejich vnitřní členění, práva a povinnosti odsouzených, programy zacházení, kázeňské tresty, zvláštnosti výkonu trestu u některých skupin odsouzených a otázky propuštění z výkonu trestu.
- f)** Řád výkonu trestu odnětí svobody – vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR č. 345/1999 Sb. upravuje podrobněji jednotlivá práva a povinnosti vězněných osob, jejich přijímání k výkonu trestu, nástupní oddíl, přemísťování a způsob realizace programu zacházení u různých typů odsouzených, kázeňskou odpovědnost a zvláštnosti výkonu trestu různých skupin odsouzených – mladistvých, žen, osob doživotně odsouzených apod.

- g)** Zákon č. 555/1992 o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky – upravuje, činnost, úkoly, organizaci a řízení vězeňské služby v souvislosti s výkonem vazby, zabezpečovací detence a výkonem trestu odnětí svobody. Dále stanovuje bezpečnost při výkonu soudnictví a správě soudů, zajištění pořádku při činnostech státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti.
- h)** Vnitřní vězeňský řád – přijímají samostatně jednotlivé věznice se souhlasem generálního ředitelství Vězeňské služby ČR, zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody, čímž se upravuje vnitřní chod a organizace výkonu trestu v konkrétních podmínkách jednotlivých věznic.

2 Trest, jeho definice, účel a funkce

Mezi základní pojmy této bakalářské práce patří trest, jeho definice, účel a funkce trestu. V následující kapitole budou tyto pojmy objasněny.

2.1 Definice

Trest chápeme jako způsobení určité újmy, uvalení nějakého omezení nebo bolesti. Společnost se jeho prostřednictvím domáhá dodržování právních, společenských a mravních pravidel. Jedná se o nejpřísnější sankci, a proto má nezastupitelné místo mezi sankcemi, které jsou nástrojem sloužícím k udržení společenského pořádku. Mírnějšími sankcemi jsou například ochranné léčení nebo výchovné opatření.

V českém trestním právu není uvedena jednoznačná definice pojmu trest, nenajdeme ji ani v zákoně ani v judikatuře. Jediné definice lze nalézt pouze v právní teorii představitelů trestní nauky.

Dle právního slovníku představuje trest: *„nejtypičtější trestní sankci v českém trestním právu, kterou jako opatření státního donucení ukládají soudy v trestním řízení jménem státu pachatelům trestných činů za spáchané trestné činy. Trestem se pachatelé působí určitá újma na svobodě, právech, majetku a zároveň se tak vyslovuje morální odsouzení činu a toho, kdo jej spáchal“*. (Hendrych, 2009, s. 13)

Představitel trestní nauky Kratochvíl uvádí, že *„trest v českém trestním právu lze tedy definovat jako právní následek trestného činu představující jeden z prostředků realizace ochranné funkce trestního práva, ukládaný na základě zákona výlučně trestním soudem, zahrnující v sobě určitou újmu pro pachatele a vyjadřující negativní hodnocení pachatele a jeho činu, jehož výkon je vynutitelný státní mocí“*. (Kratochvíl, 2012, s. 553)

Trestem se rozumí zákonem stanovený právní následek za určité protiprávní jednání. V pojetí trestního práva ČR je trest prostředkem státního donucení. Stát trest užívá k ochraně zájmů chráněných trestním zákonem, ochraně společnosti před trestnými činy a jejich pachateli. (Jelínek, 2009, s. 346)

Ustanovení § 36 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů vyjadřuje, že v České republice máme tzv. *dualistický systém trestních sankcí*, kterými

se rozumí tresty a ochranná opatření. Těžiště sankčního systému tvoří tresty, chápané jako reakce na spáchání zaviněného trestného činu, spočívající v záměrném působení citelné újmy pachateli trestného činu a spojené s jeho veřejným sociálně etickým odsudkem. Do druhé koleje řazená ochranná opatření je možno charakterizovat jako opatření preventivní povahy, jež jsou sociálně eticky neutrální a méně závislá na trestném činu, někdy i jen na činu jinak trestném, a jeho závažnosti. Na rozdíl od trestů nemají být odpovědí na trestný čin, ale mají být ukládána z podnětu činu se zřetelem k nebezpečnosti osoby pachatele, která z činu vychází. (Šámal, 2012, s. 486)

Důvodem vzniku těchto dvou druhů sankcí je, že pro určité skupiny pachatelů, jako jsou duševně nemocní nebo mladiství, nebývají vždy tresty zcela způsobilé plnit preventivní funkci, a proto jsou v těchto případech využívána ochranná opatření.

2.2 Účel trestu

Koncepce trestu a trestání provází společnost po celou dobu jejího vývoje. Mění se v souvislosti s politickou situací a jako současný trend ve společnosti můžeme účel trestu spatřovat ve snížení represe. V minulosti býval nejčastějším trestem – trest odnětí svobody, v současnosti se více uplatňují tresty alternativní, tedy tresty nespojené s odnětím svobody.

Pojem „účel trestu“ byl dříve v právním řádu České republiky definován přímo zákonem. Dle znění § 23 zákona č. 140/1961 Sb. trestního zákona byla účelem trestu ochrana společnosti před pachateli trestných činů, zabránění odsouzenému v další páchané trestné činnosti a vést jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit i na další členy společnosti výchovně. Výkonem trestu nesmí být v žádném případě ponížena lidská důstojnost. (Navrátilová, 2010, s. 10)

Tento zákon už pozbyl platnosti a novým kodexem trestního práva je zákon č. 40/2009 Sb., jež nabyt účinnosti dne 1.1.2010 a samotnou definici o vymezení účelu trestu již neobsahuje. V tomto zákoně nalezneme taxativně výčet trestů, jež je možné za trestné činy uložit.

Obecně jsou rozlišovány dvě koncepce charakterizující účel trestu – *absolutní a relativní teorie*.

Absolutní teorie vnímá trest jako prostředek, který sám o sobě naplňuje účel odplaty a jejím jediným cílem je potrestat pachatele.

Relativní teorie říká, že hlavním cílem trestu není potrestat pachatele, ale působit na něj preventivně.

Z těchto dvou teorií se postupem času vyvinula *teorie smíšená*, jejímž cílem je propojení odplaty za trestný čin a preventivního působení na pachatele. Odplata je zde pouze jako jeden z účelů trestu, ale nikoli jako účel rozhodující. Tato smíšená teorie je uplatňována v českém právním řádu, kdy spojuje ochranu, nápravu a generálně preventivní působení trestu. (Jelínek, 2017, s. 384)

Hlavním účelem trestu zůstává i nadále jednoznačně ochrana společnosti.

2.3 Funkce trestu

Trest patří mezi jeden z prostředků státního donucení, jímž se zajišťuje ochranná funkce trestního práva. Společnost trestem vymáhá dodržování norem a je jím hodnocena závažnost porušení normy a určuje, že potrestaný byl odpovědný za své jednání.

Trest může plnit čtyři základní funkce (Sokol, 2007, s. 253):

1. **„Výchovná funkce:** s pomocí trestu přispět k nápravě potrestaného.
2. **Preventivní funkce:** odradit či odstrašit jiné od podobného jednání.
3. **Ochranná funkce:** ochránit společnost před pachatelem, tuto funkci naplňuje například vězení, ale i vyhoštění ze země.
4. **Restorativní funkce:** obnovení spravedlnosti, která byla přečinem narušena. Tato funkce je historicky nejstarší, dnes je možná poněkud méně srozumitelná.“

Nezákladnější funkcí trestu je výše zmíněná restorativní funkce. Jedná se o nejzákladnější funkci trestu, která by měla ve společnosti opět obnovit pocit spravedlnosti, velice úzce souvisí se společenským vědomím. Pokud ve společnosti převládne pocit, že nedošlo k emocionálnímu uspokojení jí samé, a hlavně postižených jedinců, nebude ve společnosti existovat pocit spravedlnosti. (Veteška, Fischer, 2020, s. 119)

Důležité je, aby trest působil na pachatele především výchovně. Musí být splněny určité podmínky, trest musí být individualizován, co je pro jednoho trest, druhého může nechat lhostejným, dále má-li být trest účinný, musí následovat bezprostředně po provinění a trest odnětí svobody by měl být vyhrazen jen pro nejzávažnější delikventní chování.

Existuje i několik dalších koncepcí rozlišujících funkce trestání:

Funkce odplatná

Považuje trest za přirozený důsledek kriminálního jednání, uložení trestu je “zrcadlovým odrazem” spáchaného trestného činu. Trest musí znamenat pro pachatele určitou újmu, jejíž citelnost je vyjádřena výší a druhem trestu, má odpovídat závažnosti spáchaného činu (Karabec, 2000, s. 2-3)

Funkce odstrašení

Odstrašení pachatele od spáchání dalšího trestného činu se rovná účinku i na ostatní potencionální kriminální jedince. Újma vzniklá pachateli uloženým trestem, již sama o sobě může vést k tomu, že ho v budoucnu odradí od páchaní dalšího kriminálního jednání, aniž by se musely vůči pachateli uplatňovat další převýchovné prostředky. Základním předpokladem je dosažení stavu, kdy si zločinec uvědomí, že zločin se prostě nevyplácí. S trestem musí být spojeno odejmutí všech výhod, které pachateli z trestné činnosti mohly vyplynout. (Karabec, 2000, s. 2-3)

Funkce nápravná a resocializační

Hlavním cílem trestu je poskytnout pachateli v rámci trestního řízení a především při samotném výkonu uloženého trestu takové speciální zacházení, které by potlačilo příčiny, proč trestný čin pachatel spáchal a napravil ho. Jde o moderní způsob humánního přístupu k trestu a trestání. Tato funkce se stává základem pro probační nástroje trestního práva a dále pak pro následnou postpenitenciární péči. (Kuchta, Válková, 2005, s. 190-191)

Funkce vylučovací

Jedná se o hlavní účel trestu, kdy je pachatel dočasně nebo trvale izolován od společnosti. Pro pachatele je nejen nejcitelnější újmu, ale bývá i nejúčinnější ochranou pro samotnou společnost, kdy je mu zabráněno v dalším páchaní trestných činů. (Kuchta, Válková, 2005, s. 192)

Funkce restituční

Cílem je odstranit následky trestného jednání a má značný význam při náhradě škod, na které má oběť trestného činu nárok. S touto funkcí bývají spojovány další alternativní tresty ukládané místo trestu odnětí svobody nebo procesní postupy, kdy dochází k přednosti odškodnění oběti před potrestáním pachatele a různé formy zprostředkování jednání mezi pachatelem a poškozeným o způsobu a rozsahu kompenzace způsobené škody. Trest vede v tomto případě k rovnováze v sociálních vztazích porušenými trestnými činy a uspokojením nároků poškozených osob. (Kuchta, Válková, 2005, s. 192)

3 Druhy trestů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník rozeznává dva základní druhy trestů – **trest odnětí svobody** a **tresty alternativní**.

Trestem odnětí svobody jsou **nepodmíněný trest odnětí svobody**, **podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody** a **podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem**.

K odnětí svobody může dojít maximálně na 20 let. Existuje i zvláštní typ trestu odnětí svobody, který je možné uložit, a tím je **výjimečný trest odnětí svobody** v délce trvání od 20 až do 30 let nebo na doživotí, za spáchané zvláště závažné zločiny.

Alternativními tresty jsou domácí vězení, obecně prospěšné práce, peněžitý trest propadnutí majetku, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, zákaz pohybu, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, zákaz činnosti, ztráta vojenské hodnosti, ztráta čestných titulů nebo vyznamenání, vyhoštění.

3.1 Trest odnětí svobody

Tento trest představuje jednu ze zákonných možností zásahu státní moci do základních práv a svobod jednotlivce. Systém trestů je tvořen dvěma subsystemy, a to **tresty pravidelnými** (§ 52 odst. 1 trestního zákoníku) a **tresty výjimečnými** (§ 54 trestního zákoníku), přičemž trest odnětí svobody je součástí obou těchto subsystemů.

3.1.1 Nepodmíněný trest odnětí svobody

Trestem odnětí svobody se rozumí nepodmíněný trest odnětí svobody, kdy odsouzený je povinen po rozhodnutí soudu a po nabytí rozsudku právní moci, nastoupit k výkonu trestu do příslušné věznice, čímž je izolován od společnosti, aby mu bylo zabráněno v páchání další trestné činnosti. V případě, že tomu tak odsouzený neučiní dobrovolně na výzvu soudu, je do výkonu trestu eskortován Policií ČR. Nepodmíněný trest odnětí svobody je ukládán v případech, kdy účelu trestu není možné dosáhnout žádnou mírnější formou trestu. Tento trest patří k nejpřísnějšímu a k nejcitelnějšímu postihu odsouzeného, kdy má pachatel omezen volný pohyb na svobodě a je nucen pobývat ve věznici.

Hlavním cílem při stanovení trestu odnětí svobody je především výchovné působení na pachatele trestného činu, snaha o dosažení žádoucí změny v jeho chování a jeho úspěšná integrace zpět do společnosti po ukončení výkonu trestu.

3.1.2 Podmíněný trest odnětí svobody

Podstatou uložení podmíněného trestu odnětí svobody je, že po vynesení odsuzujícího rozsudku soudem a uložení trestu odnětí svobody je tento trest odložen s podmínkou, že se odsouzený bude během zkušební doby řádně chovat a vyhoví soudem uloženým omezením. Rozhodnutí soudu o podmíněném odložení výkonu trestu odnětí svobody není podmíněno jen tím, že výkon trestu odnětí svobody nepřevyšuje tři léta, ale zejména tím, že soud má vzhledem k osobě pachatele, jeho poměrům a okolnostem případu za to, že k působení na pachatele, aby vedl řádný život, není třeba jeho výkonu. (Jelínek, 2009, s. 362)

3.1.3 Podmíněný trest odnětí svobody s dohledem

Tento trest je možné uložit za stejných podmínek jako trest podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody. Hlavním rozdílem mezi těmito tresty je zvýšená potřeba kontroly chování odsouzeného, a tím soud pověří pracovníka Probační a mediační služby, do jehož obvodu odsouzený náleží bydlištěm nebo pracovištěm, aby kontroloval jeho chování a dodržování uložených povinností a omezení, dále aby mu poskytoval odborné vedení a pomoc s cílem zajistit, aby odsouzený vedl v budoucnu řádný život. Odsouzený má povinnost spolupráce s probačním úředníkem, dostavovat se k úředníkovi ve lhůtách, které mu stanovil, informovat ho kde má bydliště, zaměstnání a umožnit úředníkovi vstup do svého obydlí, ve kterém je ubytován.

Při výkonu dohledu nelze podmíněně odsouzenému ukládat jiné povinnosti, než které vyplývají ze zákona nebo z odsuzujícího rozsudku. (Jelínek, 2009, s. 363)

3.1.4 Výjimečný trest odnětí svobody

Výjimečný trest upravuje § 54 až 59 trestního zákoníku. Rozumí se jím trest v délce trvání nad 20 až do 30 let a trest odnětí svobody na doživotí.

Výjimečnost těchto trestů spočívá v následujícím:

- doba jejich trvání je delší než obecně nejvyšší možná horní hranice trestu odnětí svobody
- ukládají se jen za splnění vymezených podmínek, taxativně stanovených v § 54 trestního zákoníku
- je stanoven obligatorní výkon těchto trestů, přičemž pachatelé jsou vždy zařazeni do věznic se zvýšenou ostrahou dle ustanovení § 56 odst. 3 trestního zákoníku (Jelínek, 2009, s. 364)

3.1.5 Trest odnětí svobody nad 20 až do 30 let

Tento druh trestu upravuje ustanovení § 54 odst. 2 tehdy, je-li splněna následující podmínka:

- kdy závažnost zvláště závažného zločinu je velmi vysoká nebo možnost nápravy pachatele je obzvláště ztížena

3.1.6 Trest odnětí svobody na doživotí

V případě trestu odnětí svobody na doživotí jde o nejpřísnější alternativu výjimečného trestu a podmínky pro uložení tohoto trestu jsou v zákoně stanoveny kumulativně.

Tento druh trestu může být soudem uložen jen pachateli za spáchání zvláště závažného zločinu vraždy podle § 140 odst. 3 trestního zákoníku nebo pachateli, jenž při spáchání zvláště závažného činu obecného ohrožení, teroristického útoku, vlastizrady, útoku proti lidskosti, teroru, genocidy, perzekuce obyvatelstva, válečné krutosti, použití zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje, zneužití mezinárodně uznávaných a státních znaků, zavinil úmyslně smrt jiného člověka. (Šámal, 2012, s. 716)

Pro uložení doživotního trestu je nutné, aby byly splněny následující podmínky podle § 54, odst. 3:

- trest odnětí svobody na doživotí lze uložit pouze za úzký okruh těch nejzávažnějších zvláště závažných zločinů,

- pokud závažnost takového zvlášť závažného zločinu je mimořádně vysoká, vzhledem ke způsobu provedení, pohnutce a následku,

- jestliže uložení trestu odnětí svobody na doživotí buď vyžaduje ochrana společnosti nebo není naděje, že by pachatele bylo možno napravit trestem odnětí svobody nad 20 až do 30 let (Šámal, 2012, s. 716)

Doživotní odnětí svobody bývá často označováno za „sociální trest smrti“.

3.2 Alternativní tresty

Tresty, které nejsou spojené s nepodmíněným odnětím svobody jsou považovány za alternativní tresty. Soud při ukládání trestu rozhoduje, zda uloží odsouzenému trest odnětí svobody nebo trest, jež lze vykonávat na svobodě.

Cílem alternativních trestů je dosáhnout pachatelova nadhledu na spáchaný trestný čin a na následující trest jako na spravedlivou a přiměřenou reakci společnosti na tento spáchaný čin.

Celosvětově se prosazuje snaha o častější ukládání trestů nespojených s odnětím svobody a tresty odnětí svobody jsou nahrazovány právě těmito alternativami.

Hlavními přednostmi alternativních trestů je, že nemají pro pachatele nevýhody trestu odnětí svobody, znamenají nižší finanční náklady pro společnost a výkon trestu na svobodě je pro opětovné začlenění pachatele do společnosti daleko výhodnější, ve většině případů umožňují pachatelům snadnější návrat do života.

Ve snaze zmírnit dopady negativních důsledků krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody, vede současnou trestní praxi k hledání jiných možností, jak dosáhnout u pachatele potřebného účelu trestu a těmi jsou právě alternativní tresty.

Významným hlediskem při uplatňování alternativních trestů je problematika přetížení soudního aparátu, policie a vězeňství. Přes zmíněný trend v ukládání alternativních trestů, zůstává u některých pachatelů nepodmíněný trest odnětí svobody nenahraditelným. V těchto případech se jedná především o značně narušené pachatele trestných činů, jejichž další pobyt na svobodě by znamenal nebezpečí pokračování v páchaní trestných činů. U těchto jedinců je pobyt ve vězení nutnou podmínkou jejich resocializace. Alternativní

tresty v těchto případech selhávají, společnost se před nimi musí chránit a tyto osoby si musí trest vykonávat ve vězeňských zařízeních. (Novotný, Vanduchová, Šámal, 2010, s. 360-361)

Alternativními sankcemi v současné právní úpravě se dle zákona č. 40/2009, trestního zákoníku rozumí následující tresty:

- *obecně prospěšné práce,*
- *domácí vězení,*
- *peněžitý trest,*
- *propadnutí majetku,*
- *propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,*
- *zákaz pohybu,*
- *zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,*
- *zákaz činnosti,*
- *ztráta vojenské hodnosti,*
- *ztráta čestných titulů nebo vyznamenání,*
- *vyhoštění (lze uplatnit jen u cizince).*

Alternativní tresty mají následující výhody:

- *odsouzený nebo obviněný se aktivizuje při odstraňování způsobené újmy oběti,*
- *vytváří se prostor pro psychosociální práci s obětí (poškozeným),*
- *stát má nižší náklady na výkon trestu odnětí svobody,*

- k zahlázení trestu dochází jejich vykonání, tj. jedinec má čistý výpis z rejstříku trestů,
- vzniká možnost okamžitého začlenění do společnosti po odsouzení,
- nedochází k narušení rodinných, komunitních a sociálních vazeb,
- umožňuje se lépe realizovat náprava a náhrada škody,
- vzniká aktivní přístup k plnění uložených povinností a omezení,
- jde o prevenci v rámci uložených povinností a omezení.

V západní Evropě a ve Spojených státech amerických se alternativní tresty začaly uplatňovat již po 2. světové válce v souvislosti s nárůstem kriminality, což obnášelo překročení kapacity většiny vězení. Alternativní způsob trestání nyní ve vyspělých zemích představuje hlavní metodu práce s odsouzenými u případů méně závažné trestné činnosti, zejména majetkové.

Z odborných psychologických a kriminologických studií vyplývá, že pomocí alternativních trestů může společnost lépe řešit problém rostoucí kriminality mladistvých a mladých dospělých pachatelů než formou represivních sankcí, vězení. (Veteška, 2015, s. 183-184)

3.3 Trestní řízení ve věcech mladistvých a dětí do 15 let

Osoby, které v době, kdy se dopustily trestného činu nedovršily věku 18 let, jsou považovány za osoby mladistvé a trestní řízení je v jejich případě upraveno zákonem č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže. Tento zákon rozděluje osoby mladší 18 let – na mladistvé a na děti mladší 15 let. Za mladistvého je považována osoba, která již dovršila 15. rok věku a ještě nepřekročila 18. rok věku.

Trestné činy spáchané mladistvými se nazývají provinění. Mladistvý může být vzat do vazby jen ve velmi výjimečných případech a musí mít vždy obhájce. V případě, že je mladistvý soudem shledán vinným, není mu uložen trest, ale tzv. opatření.

Zákon rozlišuje u mladistvých následující druhy opatření: *výchovná, ochranná a trestní*.

Výchovnými opatřeními jsou dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovné omezení a napomenutí s výstrahou.

Ochrannými opatřeními jsou ochranné léčení, zabezpečovací detence, ochranná výchova a zabránění věci.

Trestními opatřeními jsou obecně prospěšné práce, domácí vězení, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, peněžité opatření, peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, zákaz činnosti, vyhoštění, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu a odnětí svobody nepodmíněné, které lze uložit pouze, když žádná jiná opatření nevedla k nápravě mladistvého.

Na rozdíl od dospělých obviněných jsou trestní sazby u mladistvých sníženy na polovinu. Dolní hranice nesmí přesáhnout 1 rok a horní hranice 5 let odnětí svobody. Pouze v případě, kdy by dospělému pachateli mohl být uložen výjimečný trest, lze uložit mladistvému opatření odnětí svobody až do výše 10 let.

V takovém případě mladistvý vykonává trestní opatření odděleně od dospělých odsouzených, ve zvláštních věznicích pro mladistvé, případně ve zvláštním oddělení věznice.

Trestní věci mladistvých projednávají specializované soudy pro mládež, kde jsou i specializovaní soudci obecných soudů, zaměřeni na tuto problematiku. Při trestním řízení mladistvých musí všichni zúčastnění dodržovat pravidla ochrany osobních údajů mladistvých a nesmí být zveřejňovány takové informace, které by vedly k odhalení totožnosti mladistvého. Do věku 15 let nejsou děti trestně odpovědné a za spáchání trestného činu nemohou být stíhány. V případě, že se však dopustí jednání, jež má znaky trestného činu, může být dle občanského soudního řádu dítěti uložen některý z následujících trestů – dohled probačního úředníka, ochranná výchova, zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného výchovného programu. V rámci tohoto řízení má dítě vždy opatrovníka, kterým je zpravidla advokát. (Trestní řízení ve věcech mladistvých)

4 Historický vývoj trestu odnětí svobody

Tresty a trestání existují a hrají důležitou roli ve vývoji lidstva. V průběhu historie bylo mnoho různých druhů trestů, z nichž některé byly velice kruté až nelidské, když srovnáme míru provinění, za které byly ukládány. Trest sloužil jako „spravedlivá pomsta“ za spáchané zlo.

Ve starověku a středověku byl původně trest formou odplaty a pomsty poškozených osob nebo jejich příbuzných, platilo zde starozákonní biblické „oko za oko, zub za zub“. Narušený pořádek byl navozen uskutečněním odplaty a utrpením pachatele. V té době se v žádném případě nejednalo o snahu převýchovy či nápravy trestaného. Alternativním trestem, který se dnešnímu trestu odnětí svobody svým způsobem velmi blížil, byla ztráta svobody a lidských práv – otroctví. Užíván byl ve starověkém Římě nebo u prvních Slovanů od 6. století na našem území. Slované upřednostňovali v této době před trestem smrti právě uvržení do otroctví nebo vyhnanství. Obchod s otroky byl velmi častý na území Velké Moravy a později v raném přemyslovském státě až do 12. století. Zloděj nebo dlužník se stal otrokem a stal se majetkem poškozeného.

Další formou trestu v té době bylo i vyhnanství – bylo buď dočasné nebo trvalé, znamenalo ztrátu občanských a majetkových práv. Mírnější formou vyhnanství bylo vyhoštění, kdy provinilci nepropadal majetek.

Vězení tehdy existovalo, ale sloužilo pouze k zadržování pachatele, kde čekal na vynesení rozsudku příslušnou autoritou. Rozsudkem byl vedle majetkových trestů trest smrti a různé varianty tělesných trestů, přičemž o trestu a spravedlnosti rozhodovalo i sociální postavení pachatele. S lidmi „nižšího“ původu se zacházelo mnohem krutěji.

Ve středověku sloužil za důkazní prostředek tzv. boží soud nebo-li ordál. Existoval ve 2 formách, u ordálu pod vodou byl obviněný svázan do kozelce a vhozen do vody, pokud se potopil a neutopil se, bylo rozhodnuto, že mluvil pravdu. U ordálu železem se zkoumala hojivost ran, když se rána nehojila, znamenalo to, že obviněný lhal. (Veteška, 2015, s. 144-146)

Samotné počátky vězeňství na našem území souvisí s rozpadem Velkomoravské říše (r.906) a vznikem českého přemyslovského státu. Soudnictví bylo v té době v rukou vysoké

šlechty. V roce 1189 vyhlásil přemyslovský kníže Konrád II. (1136-1191) první psaný zákoník, tzv. Status Konráda Oty, kodifikující nepsané zvykové právo především z trestní a dědické oblasti. Při výsleších týkajících se obzvláště těžkých zločinů jako byla vražda, bylo povoleno mučení nebo-li tortura.

Od 13. století za vlády přemyslovských králů se rozšířilo osidlování pohraničí a byla zakládána nová města, vznikl systém středověkého soudnictví, opírající se o vrchnostenské, církevní a městské soudy. V budovaném systému vznikala na hradech nebo poblíž nich tzv. sklepní vězení. Jednalo se o místa určená k zadržení obviněných osob, přičemž zde byly značně nepříznivé životní podmínky, neměli zde vězni velkou šanci na přežití. Tento typ vězení neměl žádnou výchovnou funkci, jednalo se pouze o jakýsi charakter vazby před popravou nebo jiným trestem. Ani veřejná poprava či mučení na náměstích nevedl k vymýcení těžkých zločinů. Za předchůdce trestu odnětí svobody z praktických důvodů ve Středozeví od 15. do 18. století lze považovat tzv. galeje – doživotní nucené práce. Galejníci byli využíváni v námořní dopravě, kde přikováni k lavicím veslovali až do konce svého života, při nezvládnutí své pracovní činnosti byli bez milosti házeni do moře. (Veteška, 2015, s. 147)

Vězení jako výkon trestu se začalo rozšiřovat od poloviny 16. století, současně s rozvojem renesančního myšlení a změnami postojů k lidskému životu. Vznik trestu odnětí svobody v jeho klasické podobě můžeme datovat do období konce 18. století a zejména pak od 19. století, kdy probíhá hnutí usilující o humanizaci výkonu trestu a prohloubení jeho účinnosti. (Kalvodová, 2016, s. 11)

Společnost se vždy snažila viníky trestných činů dostatečně potrestat a dosáhnout tak udržení pořádku ve společnosti. Trest i jeho účel se historicky vyvíjely jako forma sociální kontroly a jako ochrana společnosti před pachatelem a jeho následná převýchova. Vznikaly i různé koncepce pojednávající o smyslu trestu.

Beccaria Cesare (1738-1794) italský aristokrat a filozof, zastával názor, že účelem trestu není působení bolesti a utrpení, ale ochrana společnosti. Tato idea, doplněná o požadavek převýchovy, platí dodnes, čímž Beccaria lze považovat za průkopníka novodobé trestní filozofie a za zakladatele moderní penologie.

Za zakladatele moderní vězeňské péče na našem území je považován František Josef Řezáč, žil v letech 1819-1879, byl českým katolickým knězem, pedagogem, spisovatelem a politikem. Věnoval se oblasti vězeňství a školství.

Po vyhlášení samostatného československého státu v roce 1918 byl do nového státu přejat justiční a vězeňský model rakouské monarchie. Pouze předpisy habsburské monarchie, které odporovaly republikánskému zřízení, byly zrušeny. V tomto roce byl přijat zákon č. 562/1918 Sb., o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění, jehož snahou bylo zaměřit se na výchovnou funkci trestu.

Trestní právo Československa však nebylo jednotné, stále platil trestní zákon z roku 1852, na Slovensku platil uherský zákon z roku 1878. Od roku 1919 docházelo postupně ke zdokonalování legislativní úpravy, správy a organizace vězeňství. V roce 1928 ministerstvo spravedlnosti přerozdělilo věznice na tři typy A až C a v roce 1931 bylo legislativně upraveno trestní soudnictví pro mladistvé a výkon trestu mladistvých s důrazem na výchovně vzdělávací přístup. Výkon trestu se v Československu zajišťoval třemi formami: vězením, žalářem a trestnicí. (Brunová, 2020, s. 17-18)

V době nacistické okupace byla výkonná moc ČSR podřízena německé okupační správě, reprezentované zastupujícím říšským protektorem a dále státním říšským ministrem. Československé trestní právo bylo s nástupem fašismu zcela zlikvidováno. Osoby zatčené gestapem nebo německou kriminální policií byly souzeny německým zemským soudem, zvláštním, stanným nebo rychlým soudem. Odsouzené osoby byly umístovány ve věznicích do vyšetřovací vazby a následně byly posílány do koncentračních táborů. Nacisté měli zvláštní přístup k třídění vězňů podle antroporasy, opírající se o rasové zákony. (Kýr, 2003, s. 5)

Koncem války pozbyly veškeré protektorátní normy právní moci, právo se vrátilo ke stavu před protektorátem.

V roce 1950 byl přijat zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, který sjednotil právo hmotné a procesní v celém Československu a zároveň zavedl značnou represi. Jeho základem bylo „zneškodnit nepřátele pracujícího lidu“. Hranice trestní odpovědnosti byla stanovena na 15 let. Rovněž trestní zákon zavedl dvojí sankce, a to tresty a ochranná opatření. Na maximální hranici 25 let bylo možné uložit trest odnětí svobody. Za spáchaný

trestný čin bylo rovněž možno uložit podmíněný trest, výjimku představovaly trestné činy proti republice a hospodářské trestné činy.

Koncem 50. let došlo ke zrušení trestu odnětí svobody na doživotí a vedle trestu smrti byl zaveden trest odnětí svobody na 25 let. Nově byly zavedeny trestné činy jako rozvracení republiky, teror, příživnictví a další.

V roce 1960 vznikla Československá socialistická republika a nově byla upravena Ústava Československé republiky a byl přijat nový trestní zákon, zákon č. 140/1961 Sb. a trestní řád, zákon č. 141/1961 Sb. Bylo zavedeno nové dělení na tresty pravidelné a trest výjimečný. Mezi pravidelné tresty byly zařazeny trest odnětí svobody a nápravné opatření, zákaz činnosti, peněžitý trest, propadnutí majetku nebo věci, ztráta čestných titulů a vyznamenání, ztráta vojenské hodnosti, vyhoštění.

Trest odnětí svobody měl stanovenou horní hranici na 15 let a byl vykonáván v nápravných zařízeních ministerstva vnitra.

K největším změnám došlo v Československu po roce 1989, kdy bylo nutné přijmout v důsledku státního převratu nové demokratické zákony a to nejen v trestním právu. Jednalo se o zákon č. 175/1990 Sb. novela trestního zákona, která zrušila trest smrti a jako výjimečný trest byl zaveden trest odnětí svobody na doživotí. Nově byl rozpracován i sankční systém pro mladistvé.

Nový zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, byl přijat v roce 1999 s účinností od 1.1.2000. Jedná se o aktuální úpravu výkonu trestu odnětí svobody a od 1.1.2010 je účinný nový trestní zákon, zákon č. 40/2009 Sb. (Vězeňská služba ČR)

5 Výkon trestu odnětí svobody

V této kapitole se již věnuji konkrétněji výkonu trestu odnětí svobody, především nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Následně se zabývám postavením a úkoly vězeňské služby, uvádím zde typy věznic a diferenciaci osob ve výkonu trestu odnětí svobody v České republice. Závěr této kapitoly je věnován penitenciární péči jako nejdůležitějšímu nástroji v nápravě odsouzeného.

Trestem odnětí svobody se rozumí nepodmíněný trest odnětí svobody, kdy je odsouzený povinen ihned po nabytí právní moci rozsudku nastoupit k výkonu trestu do soudem stanovené věznice. V případě, že tak neučiní dobrovolně na výzvu soudu, je do výkonu trestu eskortován Policií ČR.

Trest odnětí svobody nepodmíněně se řadí k nejcitelnějšímu a nejpřísnějšímu možnému postihu odsouzeného, kdy je mu omezena jeho svoboda volného pohybu nuceným pobytem ve věznici a dochází k izolaci odsouzeného od společnosti. Zároveň je tím i společnost chráněna před pachatelem a je mu tak zamezeno páčání další trestné činnosti. Tento druh trestu je ukládán soudem v případech, kdy účelu trestu nelze dosáhnout žádnou mírnější formou trestu. Poté co odsouzený nastoupí do výkonu trestu odnětí svobody je povinen se podřídit pravidlům dané věznice, kam byl zařazen.

Hlavním cílem trestu odnětí svobody je výchovné působení na pachatele trestného činu, dosažení změny v jeho chování žádoucím způsobem a po ukončení výkonu trestu jeho návrat zpět do společnosti.

Základním právním předpisem upravující výkon trestu odnětí svobody je zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. Prováděcím předpisem k výše uvedenému zákonu je vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Dalšími zákony, které souvisí s výkonem trestu odnětí svobody je zákon č. 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník a zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním – trestní řád.

5.1 Vězeňská služba – její úkoly a členění

Činnost Vězeňské služby upravuje zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky. Zajišťuje výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody a výkon zabezpečovací detence, ochranu pořádku bezpečnosti při výkonu soudnictví, správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti ČR.

Vězeňská služba ČR je ozbrojeným bezpečnostním sborem, řízena generálním ředitelem Vězeňské služby, který je přímo odpovědný ministru spravedlnosti.

5.1.1 Úkoly Vězeňské služby

Hlavními úkoly Vězeňské služby ČR jsou správa a střežení věznic, vazebních věznic a ústavů pro výkon zabezpečovací detence, přičemž vede evidenci osob v těchto zařízeních. Zodpovídá za dodržování zákonem stanovených podmínek výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody ve věznicích, kdy prostřednictvím programů zacházení a vytvářením podmínek pro pracovní činnosti, působí na osoby zde umístěné s cílem vytvořit předpoklady pro jejich řádný způsob života po propuštění na svobodu. Vězeňská služba rovněž zajišťuje i provoz hospodářské činnosti ve věznicích za účelem zaměstnávání odsouzených.

5.1.2 Členění Vězeňské služby

Vězeňská stráž – střeží vazební věznice, věznice a ústavy pro výkon zabezpečovací detence. Dále střeží, předvádí a eskortuje osoby umístěné v těchto objektech. Je-li povolána k plnění úkolů justiční stráže, střeží budovy soudů, státních zastupitelství a ministerstva, kde při jejich činnosti zajišťuje stanovený pořádek a kázeň.

Justiční stráž – zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství, ministerstev a v jiných místech jejich činnosti. Příslušníci zařazení ve vězeňské strážní mohou být dočasně povoláni k plnění úkolů justiční stráže a příslušníci justiční stráže mohou být dočasně povoláni k plnění úkolů vězeňské stráže, ale to lze jen v mimořádných případech a pouze se souhlasem generálního ředitele.

Správní služba – rozhoduje ve správním řízení podle zvláštních předpisů a zabezpečuje organizační, ekonomickou, vzdělávací, výchovnou, zdravotnickou a jinou odbornou činnost. Příslušníci správní služby mohou být dočasně pověřeni plněním úkolů

vězeňské strážce, pokud vězeňská stráž jí svěřené úkoly nemůže vlastními silami plnit, se souhlasem ředitele věznice. (Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2019)

Věznice a vazební věznice zřizuje a ruší ministr spravedlnosti, v jejich čele jsou ředitelé, jmenovaní ředitelem Vězeňské služby ČR. Ministr spravedlnosti jmenuje a odvolává generálního ředitele. Generální ředitelství Vězeňské služby ČR řídí, organizuje a kontroluje činnost ostatních orgánů Vězeňské služby ČR.

Celkový počet personálu vězeňské služby, tj. příslušníků i zaměstnanců se dlouhodobě pohybuje kolem 11 000. **Konkrétně k 31.12. 2019 byl stav personálu 11 312 osob, z toho 6 985 příslušníků a 4 327 zaměstnanců. Z celkového počtu personálu bylo 8 184 mužů a 3 128 žen.** (Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2019)

5.2 Typy věznic a diferenciací odsouzených

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody stanovuje specifické skupiny odsouzených, u kterých je výkon trestu prováděn odlišně. Jedná se o skupiny odsouzených, kterými jsou: mladiství odsouzení, ženy, prvotrestaní odsouzení, odsouzení s duševními poruchami, odsouzení s poruchami chování, odsouzení trvale pracovně nezařaditelní, odsouzení k výkonu doživotního trestu, cizinci a odsouzení s uloženým ochranným léčením. Smyslem selekce vězňů je snaha o účinné působení resocializačních prostředků, kdy méně narušení odsouzení jedinci by se měli vyhnout kontaktu s recidivisty.

Vězni v České republice jsou v současnosti rozmístěni ve 35 věznicích, celkový stav vězněných osob se dlouhodobě pohybuje kolem 21 000 osob **(k 31. 12. 2019 byl stav vězněných osob v ČR 21 048 osob, z toho 19 302 mužů a 1 746 žen).** (Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2019 – přílohy č. 1-3)

Každá věznice má svého ředitele, centrálně správu zajišťuje generální ředitelství, které patří do sektoru Ministerstva spravedlnosti ČR.

V ČR existují **od října 2017**, kdy nabyla účinnosti novela zákona č. 58/2017 Sb., pouze **dva typy věznic: s ostrahou a se zvýšenou ostrahou.** V ostraze je vytvořen systém tří oddělení diferencovaných podle stupně zabezpečení: oddělení s nízkým, středním

a vysokým stupněm zabezpečení. V jednotlivých věznicích, můžou být zřízena oddělení různých typů, není-li tím ohrožen účel trestu.

Do září 2017 existovaly v České republice čtyři základní typy věznic: věznice s dohledem, věznice s dozorem, věznice s ostrahou a věznice se zvýšenou ostrahou. Došlo tedy ke zrušení dvou nejmírnějších typů věznic – s dohledem a dozorem.

Stupeň zabezpečení věznic je určen na základě vyhodnocení míry *vnějších a vnitřních rizik*.

Vnější riziko – vyjadřuje míru nebezpečnosti odsouzeného pro společnost, zejména s ohledem na trestnou činnost, za kterou mu byl uložen trest, délku trestu a formu zavinění a s přihlédnutím k tomu, zda již byl ve výkonu trestu.

Vnitřní riziko – vyjadřuje míru rizika ohrožení bezpečnosti během výkonu trestu s ohledem na individuální charakteristiku odsouzeného, v níž se zohledňují zejména povaha jeho trestné činnosti, nevykonaná ochranná opatření, průběh předchozích výkonů trestu a hrozba útěku.

Specifické místo mezi věznicemi zaujímá Otevřená věznice Jiřice, která zahájila 1.11.2017 svůj inovativní projekt, tzv. otevřené věznice z části inspirovaný norským modelem otevřených věznic. Jak uvádějí Veteška s Fischerem (2020), Konceptí českého vězeňství do roku 2025, která je zaměřena na posílení zaměstnanosti a vzdělávání odsouzených, by měla reagovat na evropské trendy v oblasti penitenciární péče.

Tento projekt byl v souladu s výše uvedenou koncepcí zaměřen na posouzení změny prostředí pro výkon trestu odnětí svobody, aplikaci cílených aktivit programu zacházení a metod odborné intervence ve smyslu posilování protektivních faktorů. Principy jsou zacíleny na rozvoj samostatnosti a zodpovědného jednání odsouzených směrem k jejich postupné přípravě na život po propuštění z výkonu trestu a snižování rizika recidivy. Aktuálně jsou do programu zařazováni odsouzení z oddělení s nízkým stupněm zabezpečení. (Veteška, Fischer, 2020, s. 166)

V roce 2016 byly provedeny nezbytné administrativní úkony týkající se realizace pilotního projektu tzv. „Otevřené věznice“ s cílovou kapacitou 104 ubytovacích míst. Celkem bylo vybudováno 17 stavebních objektů s celkovou zastavěnou plochou 4 000 m².

Jedná se o 13 ubytovacích objektů, jeden vstupní multifunkční objekt, jeden objekt pro provozní a technické zázemí a jeden objekt pro administrativu a odborné zacházení. Vlastní realizace I. etapy, která zahrnovala výstavbu 4 ubytovacích jednotek a 1 administrativní budovy, byla započata začátkem roku 2017. Stavba objektu byla dokončena v říjnu 2017. (Veteška, Fischer, 2020, s. 167)

5.3 Práva a povinnosti odsouzených

Práva a povinnosti odsouzených jsou upraveny zákonem č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a vyhláškou č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Vše musí být v souladu s Listinou základních práv a svobod i doporučeními Rady Evropy v oblastech zacházení s vězňenými osobami a dodržováním lidských práv.

5.3.1 Práva odsouzených

Tyto práva jsou upraveny § 15 - § 27, zákona č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody. Odsouzení mají nárok zejména na uspokojování všech základních potřeb a na poskytování zdravotní péče. Základ práv odsouzených je stanoven vnitřním řádem jednotlivých věznic, vydávaný vždy ředitelem věznice, se souhlasem Generálního ředitelství Vězeňské služby. Ve vnitřních řádech má každá věznice upraveny rozvrhy, které zahrnují denní režim, dobu vstávání, večeřku, dobu jídla, stanovení doby vycházek, programy zacházení, volnočasové aktivity apod.

Ze zákona jsou odsouzeným poskytována rovnocenná práva bez ohledu na typ věznice, ve které odsouzený vykonává trest.

Práva odsouzených můžeme rozdělit do tří skupin:

1. Práva týkající se sociálních potřeb a zdravotní služby

Za podmínek, které jsou stanoveny předpisy, musí být odsouzeným poskytovány zdravotnické služby a nemocenské pojištění. Zároveň každý odsouzený má právo na vytváření podmínek, které slouží k přiměřenému fyzickému a duševnímu rozvoji. Jedná se o právo na lůžko a uzamykatelnou skříňku (plocha ubytování musí být minimálně

4 m²), na osmihodinový spánek, na pravidelnou stravu a stolování minimálně třikrát denně, s ohledem na vykonávanou práci a věk odsouzeného, nárok na osobní hygienu, základní úklid, přiměřené osobní volno, jednohodinovou vycházku denně.

Při nástupu do výkonu trestu odnětí svobody má každý odsouzený právo na nový oděv, který by měl odpovídat klimatickým podmínkám uvnitř věznice. V případě, kdy je odsouzenému povoleno používat vlastní oděv a obuv, musí se jednat o hygienicky nezávadné oblečení a obuv.

2. Práva týkající se udržení, příp. rozšiřování sociálních vztahů

Rozsah těchto práv je dán zejména kvalitou chování odsouzeného a zda odsouzený plní řádně své povinnosti. V případě, že se chová slušně, jsou jeho práva výrazně rozšířena, pokud je tomu naopak, jsou jeho práva značně omezena. Do této skupiny práv patří právo na návštěvy zvenčí (možnost v rozsahu tří hodin za měsíc), případně možnost opuštění věznice na předem stanovený počet hodin, právo na odesílání a přijímání korespondence, příjem balíčku, příjem peněz, možnost použití telefonu, nákup potravin a osobních věcí, právo na uspokojení duchovních a kulturních potřeb. Odsouzenému může být na jeho náklady zasílán denní tisk, časopisy, knihy, případně má možnost využívat vězeňskou knihovnu. Ve věznici má možnost využívat služeb psychologa, právníka nebo speciálního pedagoga.

3. Práva, která jsou po dobu výkonu trestu odnětí svobody omezena, případně zbavena

Odsouzení jsou povinni dodržovat pravidla stanovená v řádu věznice a respektovat jistá omezení, která vyplývají z uděleného trestu. Jedná se o možnost omezení nedotknutelnosti odsouzeného, přiměřeného omezení soukromí, svobody pohybu, svobodné volby povolání. V době výkonu trestu jsou zbaveni práv na stávkou, sdružování se ve spolcích, nesmějí podnikat, zakládat politická hnutí či vykonávat veřejné funkce.

5.3.2 Povinnosti odsouzených

Tyto povinnosti jsou upraveny § 28 - § 36, zákona č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody.

Odsouzený ve výkonu trestu odnětí svobody je povinen dodržovat stanovený pořádek a kázeň vyplývající z vězeňského řádu, plnit příkazy a pokyny zaměstnanců Vězeňské služby. Mezi základní povinnosti odsouzeného patří pracovat, pokud je mu určena práce, splňovat úkoly z programu zacházení, nepoškozovat cizí majetek, šetrně zacházet se svěřenými věcmi, a dodržovat zásady slušného jednání s ostatními osobami. Mezi další povinnosti patří dodržování nočního klidu, podrobit se osobním prohlídkám.

V rámci výkonu trestu je zakázáno konzumovat, přechovávat nebo užívat drogy či alkoholické nápoje. Povinností odsouzeného je podrobit se testům, zda užil návykové látky. Rovněž není povoleno tetovat, případně se nechat se tetovat jinou osobou. Další povinností odsouzeného je hradit náklady výkonu trestu. Výše nákladů výkonu trestu a podrobnosti její úhrady stanoví Ministerstvo spravedlnosti ve č. 10/2000 Sb., o srážkách z odměny osob, kterou jsou ve výkonu trestu zaměstnány.

Motivací k plnění povinností jsou odsouzeným stanoveny v rámci věznice kázeňské odměny. Mezi tyto odměny se řadí zejména pochvala, dále návštěva nad rámec běžného rozmezí či věcná odměna do 1000,- Kč. Vězeň může získat nárok na jednorázový osobní nákup potřeb či potravin nejen pro sebe, ale také pro jiné osoby, které provádět nákup nemohou.

Pokud u odsouzeného dochází k neplnění povinností či k jejich porušení, je mu uložen kázeňský trest, kterým může být důtka nebo pokuta do výše 1000,- Kč. Dalším trestem může být snížení kapesného na dobu 3 měsíců nebo umístění na „samotku“ na dobu až 28 dní. Případně odsouzenému mohou být odebrány veškeré výhody, které získal v průběhu výkonu trestu.

5.4 Penitenciární péče

Je zvláštní druh péče o vězněné osoby realizovaný ve výkonu trestu odnětí svobody, případně ve vazební věznici. Primárním účelem uvěznění je reintegrace vězňů zpět do společnosti. Předpoklady této reintegrace vězňů jsou vytvářeny resocializací, rekvalifikací, tj. penitenciárním působením.

Ochrana společnosti před kriminalitou bývá někdy zjednodušeně chápána jako izolace pachatele od společnosti ve střeženém zařízení. Trest odnětí svobody by měl, podle těchto názorů, být co nejdlejší a vykonáván v co nejtvrdějších podmínkách, aby pachatele navždy odradil od recidivy. V trestní politice však ochrana společnosti nemůže být pojímána tak jednostranně a zjednodušeně. Objektivní poznatky vědy i praxe ukazují, že i izolace ve vězení, zvláště probíhá-li v nehumánních podmínkách, je samostatný a významný kriminogenní činitel.

Podstata penitenciárního působení spočívá jednak v tom, aby se omezoval kriminogenní vliv vězeňského prostředí na vězněného a dále, aby od nástupu trestu až do jeho ukončení byl odsouzený připravován na život na svobodě, a v důsledku toho byla jeho integrace do společnosti po jeho propuštění co nejhladší. Podmínky života ve věznici by se proto neměly tolik lišit od podmínek života na svobodě, jeho izolace od společnosti nesmí být úplná, protože jinak pro něho propuštění znamená šok, který mívá řadu nepříznivých důsledků nejen pro propuštěného, ale i pro jeho okolí.

Výchovnou a vzdělávací činnost v rámci penitenciární péče má ve věznicích v kompetenci oddělení výkonu vazby a trestu. Na ovlivňování a působení na obviněné a odsouzené vězně se podílejí především pedagogičtí pracovníci, kteří jsou organizačně zařazeni v tomto oddělení a mají postavení občanských pracovníků.

5.4.1 Personální zabezpečení ve věznicích

Podle Vetešky a Fischera (2020) je výchovná a vzdělávací činnost v rámci penitenciární péče v kompetenci oddělení výkonu vazby a trestu. „Reforma českého vězeňství po roce 1993 přinesla řadu významných změn. Tyto změny se promítly také do oblasti personální. Objevila se celá řada nových pracovních pozic a funkcí. Na ovlivňování

a působení na obviněné a odsouzené vězně se podílejí zejména pedagogičtí pracovníci“.
(Veteška, Fischer, 2020, s. 116)

Tito odborní pracovníci mají postavení občanských pracovníků. Vnitřní předpisy Vězeňské služby ČR upravují jednotlivá pracovní zařazení a specifikují pracovní činnosti.

V současné době můžeme nalézt tyto pracovní funkce a pozice:

- **speciální pedagog**, který sestavuje programy zacházení, metodicky vede tým odborných zaměstnanců, tj. vychovatelů, pedagogů volného času, psychologů a sociálních pracovníků. Je garantem resocializačních a integračních aktivit odsouzeného a dále odborně spolupracuje s ředitelem příslušné věznice v oblasti pedagogických otázek a je odpovědný za tvorbu a realizaci programů zacházení;

- **vychovatel**, který se podílí na realizaci programu zacházení u odsouzených. Ve spolupráci s dalšími pracovníky VSČR usiluje o co nejvyšší naplnění resocializace a integrace odsouzených. Je metodicky veden speciálním pedagogem;

- **pedagog volného času** se podílí zejména na realizaci volnočasových aktivit, ale i na procesu výchovy a vzdělávání odsouzených;

- **učitel**, v jehož případě se jedná o výchovně vzdělávací činnost, realizovanou zejména ve školských institucích, spravovaných Vězeňskou službou ČR;

- **psycholog**, který diagnostikuje a provádí psychologickou intervenci u odsouzených, podílí se na realizaci intervenčních programů a programů zacházení;

- **sociální pracovník**, se také podílí na výchově a vzdělávání. Kromě podpory a pomoci při řešení různých otázek sociálního charakteru, se například podílí na vzdělávání v rámci právního povědomí, apod.

Jak uvádějí Veteška s Fischerem (2020), při tvorbě a realizaci změn v českém vězeňství došlo k tomu, že mezi tyto pracovníky bohužel nebyla zařazena funkce/pozice andragoga (respektive pedagoga dospělých). Přitom se jedná o práci s dospělou skupinou populace, s důrazem na edukační a sociálně-psychologické aspekty. „Zde musí být v rámci

výchovy, vzdělávání a poradenství, a celkové péče jako klíčových nástrojů práce s odsouzenými uplatňovány andragogické principy. Jak jsme již v předchozích částech textu uvedli, andragogika využívá poznatky speciální pedagogiky, psychologie a dalších společenských věd. Vždyť dospělý člověk procházel individuálně specifickým vývojem, a některé momenty a skutečnosti mohou být pro dosažení korekce a resocializace velmi důležité“ (Veteška, Fischer, 2020, s. 117)

5.4.2 Programy zacházení s odsouzenými

Hlavním cílem programů zacházení je postupná příprava odsouzeného na soběstačný život po jeho propuštění na svobodu a snaha o minimalizaci jeho recidivy.

Při nástupu do výkonu trestu odnětí svobody se u každého odsouzeného zpracovává **komplexní zpráva**, která je shrnutím výsledků jeho psychologického, pedagogického, sociálního a lékařského šetření. Na základě výsledků této zprávy jsou poté vytvořeny programy zacházení, při jejichž určování se přihlíží k délce trestu, charakteristice osobnosti odsouzeného a příčinám spáchané trestné činnosti.

*Od 1.1.2012 vstoupil do praxe elektronický program tzv. **SARPO – souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených**, jedná se o metodiku určenou k hodnocení rizik a kriminogenních potřeb odsouzeného. Tato analýza vytváří jednotný postup pro vyhodnocování rizik a potřeb odsouzených, především v oblastech, jakými jsou – rizika vyplývajících z charakteristiky trestné činnosti, rizika újmy hrozící potencionální či konkrétní oběti a rizika vyplývající z dynamických faktorů odsouzeného, kterými jsou oblast bydlení, rodiny, sociálních kontaktů, zaměstnání, myšlení, chování apod.*

Analýzou všech těchto rizik a jejich vyhodnocením se zpracovává právě komplexní zpráva a poté jsou následně stanovovány programy zacházení, které obsahují již konkrétní formulovaný cíl působení na odsouzeného, metody zacházení a způsob, včetně četnosti hodnocení. Komplexní zpráva vypracovaná pomocí nástroje SARPO stanovuje nový způsob zpracování informací posuzující odsouzeného již při vstupním hodnocení v nástupním oddělení věznice. (Vězeňská služba ČR)

Součástí programu zacházení je i stanovení zaměstnávání odsouzeného, případně jeho účast na pracovní terapii, vzdělávání anebo jiné činnosti, směřující k přípravě pro jeho soběstačný život po návratu z výkonu trestu odnětí svobody. V případě možnosti

více variant se odsouzenému umožní, aby si vybral program zacházení, který musí po dobu výkonu trestu odnětí svobody plnit. V případě, že si odsouzený nevybere nic z předložené nabídky, je povinen plnit minimální program zacházení, jehož rozsah je stanoven vnitřním řádem věznice. Většinou se jedná o pracovní aktivity spojené se zajištěním každodenního provozu věznice a studium norem týkajících se pobytu ve věznici. Programy zacházení jsou v průběhu výkonu trestu průběžně aktualizovány a jsou vždy schvalovány ředitelem věznice.

Druhy programů zacházení:

- *Program minimálního zacházení* (nízké riziko)
- *Program standardního zacházení* (střední až vysoké riziko – důraz je kladen na pracovní a vzdělávací aktivity)
- *Program speciálního zacházení* (vysoké až velmi vysoké riziko – důraz je kladen na speciálně-výchovné a vzdělávací aktivity)
- *Program výstupního zacházení*
- *Program základního motivačního zacházení*

Programy zacházení jsou základním a jedním z nejdůležitějších nástrojů resocializačních cílů ve výkonu trestu odnětí svobody, kterými je odstranění nežádoucích návyků a projevů chování u odsouzeného, jež vedly k páchaní trestné činnosti a k rizikům možné budoucí recidivy.

Úspěšnost plnění programu zacházení a dodržování vězeňského režimu jsou důležitým podkladem pro možné přeřazení odsouzeného do věznice s nižším stupněm zabezpečení. Naopak při dlouhodobém neplnění programu zacházení ze strany odsouzeného, má ředitel věznice pravomoc odsouzeného přeřadit do věznice s vyšším stupněm zabezpečení. (Vězeňská služba ČR)

Programy zacházení s odsouzenými se člení podle následujících aktivit:

- **pracovní aktivity** – zaměstnání, brigády, práce potřebná k zajištění každodenního provozu věznice, pracovní terapie vedená specialisty a odbornými pracovníky vězeňské služby

Práce ve výkonu trestu odnětí svobody byla a je i nadále důležitým prvkem výchovy vězňů, je zdrojem sociálních kontaktů, motivuje a umožňuje rozvoj osobnosti. Cílem pracovních aktivit je především vytvoření pracovních návyků u odsouzených, kteří si je doposud nevytvořili, a současně uchování pracovních návyků u odsouzených, kteří před výkonem trestu pracovali. Smysluplná a systematická práce rozvíjí pracovní návyky a působí korektivním způsobem na osobnost. (Fischer, Škoda, Svoboda, Zilcher, 2014, s. 152)

Jednou z povinností odsouzené osoby je podle § 28 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, povinnost pracovat, pokud je odsouzenému přidělena práce a není uznán dočasně práce neschopným, nebo není po dobu výkonu trestu uznán zdravotně nezpůsobilým k výkonu práce. K zaměstnání odsouzeného u jiného subjektu, než věznice je potřeba jeho předchozí písemný souhlas. Současně je zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky dána možnost provozovat hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody nebo osob ve výkonu vazby.

Formy zaměstnávání odsouzených:

- **vnitřní provoz věznice** – úklid, kuchyně, údržba, autodílna, sklady, kotelna
- **provozovny střediska hospodářské činnosti** – zámečnické práce, stavební činnost, úklidové práce, montážní práce, kompletační práce
- **vlastní výroba** – dřevovýroba, kovovýroba, šití
- **cizí podnikatelské subjekty** – zaměstnání u těchto subjektů může probíhat přímo na pracovištích uvnitř věznic nebo na pracovištích mimo věznice, kam odsouzení dochází práci vykonávat – likvidace odpadů, kompletace propagačních materiálů, kompletace elektro výrobků, balení výrobků, sklářská a bižuterní výroba, výroba palet, výroba nábytku, stavební práce, zámečnické práce, úklid veřejného prostranství, montážní práce, Česká pošta – třídění zásilek a další.

Vězeňská služba ČR se dlouhodobě snaží zvyšovat počet pracovních aktivit a projektů vedoucích k zaměstnávání vězňů, od roku 2016 se počet zaměstnaných odsouzených pohybuje okolo 50 % a více z celkového počtu osob způsobilých k výkonu práce. Nárůst počtu zaměstnaných vězňů je způsobený novou politikou zaměstnávání odsouzených, vyplývající z Koncepce vězeňství do roku 2025, která si klade za prioritu právě zaměstnávání odsouzených.

Dlouhodobě je nejvíce odsouzených zaměstnáváno přímo v rámci věznice, jedná se o pracovní pozice týkající se zajištění jejího technického provozu a dále zajištění provozoven středisek hospodářské činnosti, které jsou ve věznicích pro účely zaměstnávání odsouzených zřízeny. (Vězeňská služba České republiky, www.vscr.cz)

K 31. 12. 2019 bylo evidováno celkem **21 048 osob ve výkonu trestu odnětí svobody**. Z tohoto počtu bylo **14 695 odsouzených způsobilých k výkonu práce**.

Na pracovních pozicích za finanční odměnu bylo zařazeno 8 618 odsouzených. Z tohoto počtu pracovalo **2 832 odsouzených v rámci vnitřního provozu a vlastní výroby**, **4 181 odsouzených pracovalo pro provozovny střediska hospodářské činnosti** a **1 605 odsouzených bylo pracovníčně zařazeno u cizích podnikatelských subjektů**.

Reálná zaměstnanost odsouzených způsobilých k výkonu práce k 31. 12. 2019 dosahovala 58,65 %. Dále bylo evidováno *721 odsouzených zařazených do terapeutických programů*, *976 odsouzených do vzdělávacích programů* (učební obory) a *562 odsouzených zařazených na práce ve prospěch věznice bez finanční odměny*. (Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2019)

- *vzdělávací aktivity* – organizované nebo realizované středními odbornými učiteli, odbornými učiteli a učiteli, vedené zaměstnanci oddělení výkonu trestu nebo realizované v rámci školské soustavy České republiky.

Pozornost je třeba věnovat vzdělávání mladých vězňů a vězňů se speciálními potřebami, přičemž vzdělávání by mělo být ve věznicích na stejné úrovni jako pracovní činnost a může probíhat v pracovní době. Věznice umožňují vězňům osobám i dokončení základního vzdělání v rámci povinné školní docházky, především se jedná o mladistvé osoby.

Výhodou zapojení odsouzeného do některého z dalšího typu vzdělávání je, že po úspěšném absolvování této vzdělávací aktivity odsouzený získává doklad, aniž by bylo zřejmé, že ho získal ve výkonu trestu odnětí svobody a tím se zvyšuje možnost jeho profesního uplatnění po propuštění. V rámci tohoto vzdělávání se klade důraz především na získání kvalifikace v řemeslných nebo v technických profesích, které usnadňují návrat do společnosti při hledání zaměstnání. Jedná se o studium v oborech – stravovací a ubytovací

služby, potravinářská výroba, malířské a natěračské práce, textilní a oděvní výroba, zednické práce, zahradnická výroba a lakýrník.

Tyto vzdělávací aktivity jsou realizovány Středním odborným učilištěm Vězeňské služby České republiky, jehož odloučená pracoviště sídlí přímo ve vybraných věznicích (Opava, Pardubice, Plzeň, Rýnovice, Valdice, Všehrady, Světlá nad Sázavou – ženy).

Odborné a všeobecné vzdělávání ve věznicích poskytují také nestátní neziskové organizace. Odborné vzdělávání je realizováno ve všech věznicích, rekvalifikační kurzy pak ve vybraných organizačních jednotkách. Úhrada těchto kurzů bývá většinou realizována z prostředků prevence kriminality, úřadů práce nebo ve spolupráci právě s neziskovými organizacemi. Kurzy bývají zakončeny dokladem o jeho absolvování.

V individuálních případech je umožněno vězňům i vysokoškolské studium, které je převážně realizováno ve vazební věznici Praha-Ruzyně v rámci pilotního projektu „Centrum vysokoškolského vzdělávání“. Realizované ve spolupráci s Katolickou teologickou fakultou Univerzity Karlovy. Odsouzení muži mohou studovat bakalářský studijní program Teologické nauky – studium si odsouzení hradí sami. Odsouzené ženy mají rovněž možnost vysokoškolského studia v objektu Řepy při Vazební věznici Praha-Ruzyně, jedná se o kombinované studium na 2. Lékařské fakultě Univerzity Karlovy, studijní program Ošetřovatelství, obor Všeobecná zdravotní sestra.

Studium mužů i žen je realizováno formou přednáškových cyklů a samostudia odsouzených, včetně poskytování přednáškových materiálů v písemné, elektronické nebo audiovizuální podobě. V rámci samostudia odsouzení mají možnost navštěvovat počítačovou učebnu, kde jim jsou tyto materiály k dispozici.

Dále je odbornými zaměstnanci vězeňské služby odsouzeným poskytována výuka cizích jazyků, výuka českého jazyka, hodiny právního vědomí, finanční gramotnost, základy obsluhy počítačové techniky, dopravní výchova a všeobecný přehled.

- **speciálně-výchovné aktivity** – realizované aktivity jsou zaměřeny především na rozvoj mravních a morálních dovedností, potřebných ke správnému způsobu života a změně sociálně kriminálního chování a jednání u odsouzeného.

Mezi tyto aktivity patří:

- *individuální a skupinová speciální pedagogická a psychologická činnost realizovaná kompetentními zaměstnanci (individuální pedagogická péče, krizová psychologická intervence, trenérská činnost v rámci specializovaných programů)*
- *terapeutická činnost, zejména sociální výcvik, psychoterapie, arteterapie, pohybová terapie, muzikoterapie, biblioterapie,*
- *sociálně-právní poradenství,*
- *trénink na zvládnutí vlastní agresivity*
- *trénink na změnu myšlení ve vztahu k patologickému projevu chování.*

- ***zájmové aktivity*** – jsou nejrůznější formy individuální a skupinové zájmové činnosti organizované a vedené zaměstnanci vězeňské služby, které mají za cíl udržení fyzického a duševního zdraví odsouzených a překonání důsledků odnětí svobody u vězňených osob. Ze strany odsouzených je zájem především o sportovní aktivity, které mohou zároveň přispívat i ke snížení agresivního chování. Dále pak o uspokojování kulturních potřeb, kterými jsou knihy, denní tisk, časopisy. Věznice zajišťují provoz knihovny s dostupnou beletrií, náboženskou a odbornou literaturou, včetně základních právních předpisů, které jsou odsouzenému k dispozici.

- ***oblast utváření vnějších vztahů*** – cílem této oblasti je podpora při vytváření, udržování a posilování vazeb osob ve výkonu trestu s rodinou či blízkými osobami mimo věznici. Dále se jedná o sociální a kulturní aktivity konané mimo věznici, např. návštěvy filmových a divadelních představení, koncertů, výstav a sportovních utkání. Tyto aktivity jsou realizovány výhradně za dozoru pracovníka věznice a podle časového režimu věznice. V tomto případě se jedná o motivační činnosti pro odsouzené v souvislosti s dobrým chováním, tyto akce se nazývají tzv. extramurální akce a jsou pro odsouzeného především přípravou na pobyt na svobodě. (Veteška, Fischer, 2020, s. 130-145)

6 Postpenitenciární péče v České republice

Specifická oblast sociální péče o člověka, který si prošel trestním řízením, výkonem trestu odnětí svobody nebo ochranným léčením a ochrannou léčbou. (Černíková, 2008, s. 144)

Postpenitenciární péče je následnou sociální péčí o propuštěné vězně na svobodu a měla by plynule navazovat na penitenciární péči, která probíhala ve věznici při výkonu trestu odsouzeného. Za velmi důležité lze považovat spolupráci těchto dvou skupin, jelikož při správné koordinaci je pro osobu propuštěnou z výkonu trestu odnětí svobody mnohem menší riziko recidivy.

Cíle penitenciární péče probíhající ve věznicích, nejsou vždy zcela naplněny a odsouzený po propuštění z výkonu trestu, ve většině případů, potřebuje další odbornou pomoc potřebnou k začlenění se zpátky do společnosti. Především pak první dny po propuštění je pro něho důležitá odborná pomoc, neboť v této době může lehce podlehnout negativním vlivům. Statistiky ukazují, že recidiva nastává nejčastěji v období jednoho roku od propuštění, kdy se u propuštěného objevuje větší bezradnost při řešení problémů spojených s návratem do běžného života, konfliktů, problémů s překonáním stigmatu kriminálního, zmírnění vzniklých důsledků prizonizace, problémy spojené s obnovením sociálních vztahů apod.

Většina propuštěných se nemá z vězení kam vrátit, rodina je často nefunkční nebo je odmítá přijmout zpět. V tomto případě pak přichází na řadu právě úloha postpenitenciární péče, která se zabývá reintegrací člověka, tedy jeho začleněním zpět do skupiny, ze které byl spácháním trestné činnosti a uvězněním vyřazen.

Mezi nejčastěji poskytované úkony v rámci postpenitenciární péče patří pomoc při zprostředkování bydlení, kontakt klienta s rodinou, pomoc při hledání zaměstnání, vypořádání se s dluhy, doprovody klienta na úřady, ubytovací zařízení, zdravotní zařízení, pomoc při vyřízení dávek pomoci v hmotné nouzi a vyřizování dokladů. Týká se to hlavně dlouholetých trestů, kdy se vlivem doby spousta věcí mění a člověk po delší době strávené ve vězení není schopen se zorientovat v novém systému v běžném každodenním životě.

Postpenitenciární péče je v České republice zajišťována státními institucemi (sociální kurátoři, probační a mediační služba) a nestátními neziskovými subjekty, dělí se na:

Nucenou – zákonem stanovenou, při propuštění odsouzeného je mu nadále nařízené určité omezení (probace, ambulantní léčení apod.), které musí dodržovat.

Dobrovolnou – kdy se klient sám, po propuštění z věznice, rozhodne preventivně navštěvovat pomocná centra, která poskytují poradenství, pomoc při orientaci na svobodě nebo charitativní organizace. (Veteška, 2015, s. 40)

6.1 Sociální kurátoři

Sociální kurátor poskytuje ranou sociální péči a pomoc osobám ve fázi vazebního i nevazebního vyšetřování. Zajišťuje pomoc všem odsouzeným a propuštěným bez rozdílu délky trestu a typu propuštění z výkonu trestu. Snaží se zmírňovat sociální důsledky pobytu ve výkonu vazby a připravuje odsouzené na život po propuštění, přičemž spolupracuje se sociálním pracovníkem věznice.

Sociální kurátor zastupuje veřejnou správu, je zaměstnancem městského úřadu a spolupracuje se zařízeními pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, s Vězeňskou službou České republiky, Probační a mediační službou České republiky, správními úřady a územními samosprávnými celky.

Při rané spolupráci sociálního kurátora v případě uvěznění se jedná o stěžejní pomoc odsouzenému k zajištění akutních záležitostí, kterými může být například pomoc při vyjednání snížení nájemného, předcházení vzniku nebo nárůstu pohledávek, pomoc při zajištění osobních věcí, informování rodiny, zprostředkování kontaktu s blízkými osobami apod. Včasná intervence sociálního kurátora směrem k vězněné osobě může zamezit ztrátě sociálního zázemí, bydlení a vzniku zadluženosti.

Při spolupráci s Vězeňskou službou České republiky se sociální kurátor podílí na přípravě odsouzeného v rámci penitenciárního procesu na jeho propuštění a jeho působení má vliv na prevenci kriminality a na snižování recidivy u propuštěného.

6.2 Probační a mediační služba

Probační a mediační služba České republiky je upravena zákonem č. 257/2000 Sb., jedná se o instituci, která vychází ze součinnosti dvou profesí – sociální práce a práva, zejména trestního. Zajišťuje postpenitenciární péči zejména v oblasti parole, což je podmíněné propuštění s dohledem. Probační a mediační služba má největší význam při udělování alternativních trestů. Její úlohou je dohlížet na plnění a dodržování těchto trestů, kdy pachatel má možnost odčinit újmu nebo škodu, kterou způsobil oběti či společnosti a zůstává přitom na svobodě.

Probace – z latinského slova „*probatio*“ ověřování, zkoušení – probační dohled se ukládá obviněnému nebo odsouzenému, pokud státní zástupce nebo soudce, považuje za účelné sledovat po určitou dobu jeho chování a uložit mu obvykle i přiměřené omezení nebo povinnost (např. podrobit se léčbě závislosti na omamných a psychotropních látkách, které není ochranným léčením nebo zdržet se her na hracích automatech).

Probační úředník zajišťuje dohled a kontrolu vedení řádného životního stylu u propuštěného, kontroluje plnění povinností a omezení, která mu byla uložena a poskytuje mu nezbytnou pomoc při řešení otázek a úkolů, na které on sám vlastními silami nestačí, např. při hledání zaměstnání nebo bydlení. Snahou probačního úředníka je co nejefektivnější jeho motivace při řešení problémů souvisejících s trestnou činností a pomáhat mu vytvářet vhodné podmínky pro reintegraci do společnosti.

Mediace – z latinského slova „*mediare*“ být uprostřed nebo-li zprostředkování - řešení trestného činu a jeho následků mezi obětí (poškozeným) a pachatelem. Mediace je vždy vedena odborníkem – mediátorem, který se snaží o slušný, vstřícný a vyvážený přístup k oběma stranám a napomáhá jim nalézt nejvhodnější řešení nastalé situace. A to nejen v oblasti náhrady školy, ale i ve vysvětlení, proč k trestnému činu vůbec došlo. Mediace slouží k tomu, aby měl poškozený možnost pochopit danou situaci a okolnosti. Dává zároveň možnost obviněnému vyjádřit upřímnou omluvu poškozenému, vysvětlit a obhájit své jednání a odčinit důsledky spáchaného trestného činu.

Cílem probační a mediační služby je odstraňovat následky trestného činu poškozeným a dalším osobám dotčeným trestným činem, podílet se na prevenci trestné

činnosti a věnovat zvláštní péči mladistvým obviněným nebo obviněným v blízkém věku mladistvých.

6.3 Nestátní neziskové subjekty

V oblasti prevence trestní recidivy po návratu pachatelů z výkonu trestu odnětí svobody mají důležitou roli i některé nevládní organizace, které poskytují pomoc těmto osobám při jejich návratu zpět do společnosti.

Armáda spásy

Lidem propuštěným z výkonu trestu zajišťuje ubytování ve svých azylových domech a realizuje reintegraci propuštěných zpět na pracovní trh a rovné pracovní příležitosti.

Česká katolická charita

Lidem, kteří byli propuštěni z věznice, nabízí odborné sociální poradny a zařízení pro lidi bez domova, včetně speciálních služeb pro mladistvé do 26 let.

Nová Šance, z.s.

Poskytuje mužům po výkonu trestu ubytování, materiální pomoc a poradenství.

Podané ruce, o.p.s.

Obecně prospěšná společnost, zabývající se problematikou řešení situace po propuštění na svobodu, zejména v případě osob se závislostí.

Rubikon Centrum, z.s.

Organizace se zabývá problematikou resocializace osob s kriminální minulostí i formou poradenství a asistence v souvislosti se zaměstnáváním. Spolek provozuje i sociální podnik zaměstnávající osoby se záznamem v evidenci rejstříku trestů.

Za branou, z.s.

Spolek osobám s kriminální minulostí nabízí pomoc při hledání zaměstnání, ubytování a řešení úředních záležitostí při řešení dluhů a vyřizování sociálních dávek. Poskytuje kontakt na zaměstnavatele tolerující záznam v evidenci rejstříku trestů. (Vězeňská služba ČR)

PRAKTICKÁ ČÁST

7 Základní údaje výzkumného šetření

Cílem praktické části bakalářské práce bylo realizovat vlastní výzkumné šetření zaměřené na proces resocializace osob ve výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „VTOS“). V této kapitole je popsán průběh a výsledky kvalitativního výzkumu, který byl realizován v období prosinec 2020 až únor 2021. V současné době je resocializace a vzdělávání vězňů velmi diskutované téma a mou snahou bylo přinést nové informace o výše uvedeném procesu. Výsledky šetření by mohly přinést nové poznatky do praxe v oblasti integrace a resocializace osob ve VTOS.

7.1 Cíl výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření bylo realizováno kvalitativní výzkumné šetření ve Věznici Jiřice zaměřené na využití nových (a příp. alternativních) prvků při resocializaci (a integraci) odsouzených. Závěrem bude realizována komparativní analýza výsledků polostrukturovaných rozhovorů se strategickými dokumenty VS ČR, které upravují proces resocializace odsouzených.

Po určení výzkumných cílů jsem stanovil výzkumný problém: **Jaká jsou specifika využívání nových přístupů v procesu resocializace v Otevřené věznici Jiřice?**

K dosažení požadovaných výsledků je zapotřebí výzkumný problém rozložit do několika výzkumných otázek (VO), které výzkumný problém blíže specifikují a umožní dosažení stanoveného cíle výzkumu. Tyto otázky byly formulovány takto:

VO1: Jaké jsou nové přístupy využívané v procesu resocializace v Otevřené věznici Jiřice?

VO2: Jak se odlišuje program zacházení v Otevřené věznici Jiřice oproti ostatním oddělením?

VO3: Jak je chápána efektivita (tj. účinnost) procesu resocializace odbornými zaměstnanci VS ČR?

7.2 Charakteristika výzkumného souboru

Polostrukturované rozhovory byly vedeny pouze se zaměstnanci v pracovně právním vztahu k Vězeňské službě ČR podle zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. Jednalo se o odborné zaměstnance Vězeňské služby ČR, kteří jsou specialisté působící v oddělení výkonu trestu a značnou měrou se podílejí na tvorbě a realizaci programu zacházení, reedukaci, integraci a především na resocializaci osob ve výkonu trestu odnětí svobody a zejména využívají nástroje a faktory edukační, psycho-sociální, terapeutické a profesně-kvalifikační. (Fischer, Veteška, 2020)

Mezi odborné zaměstnance patří:

Speciální pedagog, který sestavuje programy zacházení, metodicky vede tým odborných zaměstnanců, tj. vychovatelů, pedagogů volného času, psychologů a sociálních pracovníků. Je garantem resocializačních a integračních aktivit odsouzeného a dále odborně spolupracuje s ředitelem příslušné věznice v oblasti pedagogických otázek a je odpovědný za tvorbu a realizaci programů zacházení;

Vychovatel, který se podílí na realizaci programu zacházení u odsouzených. Ve spolupráci s dalšími pracovníky VSČR usiluje o co nejvyšší naplnění resocializace a integrace odsouzených. Je metodicky veden speciálním pedagogem;

Vychovatel – terapeut, který má stejné kompetence jako výše uvedený vychovatel a zároveň realizuje sociálně-psychologický nebo psychoterapeutického aktivity při práci s odsouzenými;

Pedagog volného času – podílí se zejména na realizaci volnočasových aktivit, ale i na procesu výchovy a vzdělávání odsouzených;

Psycholog, který diagnostikuje a provádí psychologickou intervenci u odsouzených, podílí se na realizaci intervenčních programů a programů zacházení;

Sociální pracovník, se kromě podpory a pomoci při řešení různých otázek sociálního charakteru podílí i na vzdělávání v rámci právního povědomí a na výchově. (Fischer, Veteška, 2020)

Definice odborných zaměstnanců a jejich úkoly a činnosti stanovuje NGR č. 5/2016 o zaměstnancích a příslušnících Vězeňské služby České republiky zabezpečujících výkon vazby, trestu odnětí svobody a výkon zabezpečovací detence. Mého výzkumu se zúčastnili

pouze pracovníci na pracovní pozici: sociální pracovník, speciální pedagog, vychovatel a vychovatel-terapeut.

Pro výběr těchto profesí jsem se rozhodl především z jejich odborné důležitosti vzhledem k přímé a odborné práci s vězňnými osobami při procesu resocializaci. Zkoumaný soubor tvořilo celkem pět respondentů. Jednalo se o záměrný výběr, který je zároveň charakteristický pro kvalitativní výzkum. Záměrný výběr je potřebný proto, aby vybrané osoby byly vhodné a měly potřebné vědomosti a zkušenosti z daného prostředí. Na tomto základě nám mohou podat informačně bohatý obraz o tomto prostředí. (Gavora, 2010) V tomto případě se jednalo o ojedinělé vězeňské zařízení na území České republiky.

7.3 Použité výzkumné metody a technika sběru dat

V rámci výzkumu byla zvolena kvalitativní metoda, která je považována za proces hledání porozumění a je založená na různých metodologických tradicích zkoumání sociálních jevů a problémů. V předložené práci se primárně jednalo o proces resocializace. Výhodou kvalitativního přístupu je získávání hloubkového popisu konkrétních případů. (Hendl, 2016)

Jako technika sběru dat bylo zvoleno kvalitativní dotazování, konkrétně se jednalo o polostrukturované rozhovory. Tato metoda rozhovoru bývá označována jako kompromis mezi strukturovaným a nestrukturovaným rozhovorem. Podle situace se může polostrukturovaný rozhovor blížit strukturované nebo nestrukturované formě. (Průcha, 2014) Polostrukturovaný rozhovor obsahuje připravené otázky, důsledně a systematicky směřující k identifikaci výzkumných témat pomocí příštích detailních odpovědí. Ovšem nejdůležitější jeho částí je jádro rozhovoru, které představuje schéma závazné pro výzkumníka. Toto schéma se skládá z témat a otázek, které výzkumník určitě musí v rámci realizace uskutečnit. (Miškovič, 2019) Rozhovory byly prováděny online formou, jelikož probíhala pandemie covid-19, která výzkumné šetření značně zkomplikovala. Vzhledem k tomu, že hlavní formou šíření viru je sociální kontakt, tak především z preventivních důvodů se rozhovor realizoval v online prostředí. Navíc byla přijata opatření, která návštěvy ve věznicích de facto neumožňovala.

Rozhovory s respondenty jsem si s jejich vědomím zaznamenával pomocí audio záznamu, zapisováním stěžejních informací a s nimi jsem dále pracoval. Data, resp. informace získaná prostřednictvím již zmíněných polostrukturovaných rozhovorů byly přepsány do souvislých textů. Celkem bylo provedeno pět prepisů autentických rozhovorů. Provedení přepisu všech získaných rozhovorů bylo poměrně časově náročné, přesto bylo získání přepisu rozhovoru nutné z hlediska metodologie výzkumu.

Soubor dat byl následně podroben systematické analýze a interpretaci prostřednictvím kódování, které nám umožňuje sesbíraná data popsat. Jedná se o systematické hledání dat s cílem zpozorovat pravidelně opakující se jevy a členit jejich jednotlivé části na kategorie. (Hendl, 2016) Přesněji, bylo použito otevřené kódování, při kterém je text roztržiděn na jednotlivé části, těmto částem jsou následně přiděleny kódy, se kterými se v textu dále pracuje. Při tomto postupu je důležité přepsaný rozhovor rozdělit na jednotky, přičemž jednotku může tvořit slovo, nebo sekvence slov. Hranice jednotek jsou voleny podle cílů výzkumu, jednotkou se může stát významový celek různé velikosti. Všem těmto následujícím celkům jsou přiřazeny kódy, které jsou navázány na oblast výzkumu. (Švaříček, Šed'ová, 2007) Následně bylo využito axiální kódování, při kterém jsou údaje po otevřeném kódování uspořádány novým způsobem a vytváří spojení mezi jednotlivými kategoriemi. Smyslem axiálního kódování je koncipovat a ověřit vztahy mezi kategoriemi podle současného paradigmatu a pokračovat ve zjišťování odlišností v jejich vlastnostech skrze jednotlivé oblasti těchto vlastností. Výzkumník při použití tohoto kódování tak hledá další kategorie a koncepty, které spolu souvisejí. (Hendl, 2016)

8 Výsledky šetření a jejich interpretace

V této kapitole jsou prezentovány výsledky výzkumného šetření, které byly získány prostřednictvím analýzy přepisu polostrukturovaných rozhovorů. Před realizací samotného výše popsaného výzkumného šetření byl realizován předvýzkum se dvěma respondenty. V předvýzkumném šetření byl ověřen výzkumný nástroj, tedy funkčnost otázek polostrukturovaného rozhovoru. Následně se výzkumného šetření zúčastnilo pět respondentů z ojedinelého vězeňského zařízení Otevřená věznice Jiřice (dále „OV“).

Vzhledem k tomu, že se jedná o unikátní a zcela nové zařízení, bylo dodržení anonymity respondentů velmi složité. Jednotliví respondenti byli podrobně informováni o metodách a účelu prováděného výzkumného šetření, které bylo zcela anonymní (i s ohledem na GDPR a na nařízení VS ČR byly některé části audiovizuálního záznamu zcela anonymizovány nebo nebyly použity vůbec). Za dodržení této podmínky bylo přistoupeno k neuvádění pohlaví u jednotlivých respondentů. V následující části práce jsou jednotliví respondenti označeni jako R a číslo rozhovoru (1-5). Přehled těchto je uveden v tabulce č. 1, kde jsou jednotlivé pracovní pozice respondentů v OV.

Tabulka 1: Přehled zúčastněných respondentů

Respondent	Pracovní pozice
R1	Sociální pracovník
R2	Sociální pracovník
R3	Speciální pedagog
R4	Vychovatel
R5	Vychovatel-terapeut

Zdroj: vlastní zpracování

Vzhledem k tomu, že vzorek respondentů na otázky polostrukturovaných rozhovorů odpovídal obdobně, docházelo k podobnosti kódů. Bylo možné uskutečnit otevřené kódování a zachytit tak šest kategorií, které jsou s jednotlivými kódy znázorněny v tabulce 2. V dalších kapitolách jsou představeny jednotlivé zjištěné informace, které byly rozděleny do kategorií prostřednictvím otevřeného kódování.

Tabulka 2: Seznam kategorií a kódů

Kategorie	Seznam kódů
1. Program zacházení	SARPO, vzdělávací aktivity, pracovní aktivity, sociální vazby, externí subjekty, Covid-19, zodpovědnost, připravenost na svobodu
2. Činnosti odborných zaměstnanců	KTB, terapie, reedukace, rehabilitace, sociální dovednosti, sociální práce, vychovatel, sportovní aktivity
3. Prostředí Otevřené věznice	zahrada, výběh se zvířaty, hospodaření, individuální přístup, nedirektivní koučink, doprovázení, psychologický růst, volný pohyb
4. Vzdělávání odsouzených	formální vzdělávání, rekvalifikační vzdělávání, zájmové vzdělávání, odborné kurzy, dluhová problematika, automotive, cizí jazyk
5. Zahraniční spolupráce	severské země, inspirace z ČR, Otevřená věznice, zooterapie
6. Bariery resocializace	demotivace zaměstnanců, únava, syndrom vyhoření, apatie, pasivita odsouzených, závislost, andragog

Zdroj: vlastní zpracování

8.1 Kategorie 1: Program zacházení

První kategorií byl identifikován program zacházení, který zmiňoval každý z respondentů. V této kategorii byl zmiňován program zacházení především v kontextu procesu resocializace nejen v OV. V rozhovorech se čtyři respondenti zmiňovali v kontextu programu zacházení o SARPO (souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených). R3 hodnotil tento nástroj: „*Programu zacházení předchází SARPO, které vyhodnotí všechna rizika, a především pro proces resocializace potřeby odsouzených.*“ S touto odpovědí se ztotožňují i respondenti R1 a R2, kteří rovněž přikládají velký důraz na hodnocení potřeb odsouzených, které ovlivňují následnou práci s těmito osobami.

Respondent R5 hodnotí program SARPO jako: „*Tento prediktivní nástroj umožňuje zaznamenat rizika a potřeby odsouzených hned při uvěznění a následně se tyto zjištěné skutečnosti promítají do programu zacházení, který je pravidelně vyhodnocován a přizpůsobován konkrétním potřebám z hlediska resocializace a reedukace.*“ Následně respondenti v kontextu resocializace zmiňovali konkrétní aktivity, přičemž nejčastěji byly zmiňovány vzdělávací a pracovní aktivity, o kterých se v průběhu rozhovoru zmínil každý respondent. Vzdělávacím aktivitám je následně věnována samostatná kategorie z důvodu velkého vlivu při procesu resocializace. Následně pracovní aktivity zmiňovali čtyři respondenti, jenž je především rozdělovali na pracovní aktivity ve vnitřní režii a mimo věznici. Respondent R3 uvádí: „*V rámci resocializace u odsouzených jsou využívány pracovní aktivity, které jsou často realizovány u externích zaměstnavatelů, kteří mají s VS ČR smlouvu. Odsouzeným je tedy umožněn kontakt s venkovním světem a posilovat tak potřebné kompetence, které jim umožní následně po propuštění lépe získávat nové zaměstnání.*“ Zároveň i respondent R4 uvádí důležitost spolupráce VS ČR s externími subjekty, který konkrétně uvádí: „*Reintegrační programy ve spolupráci s externími subjekty jako je úklid okolí, spádové obce, zapojení do údržby v obci a pravidelná práce mimo areál je velmi důležitá.*“

Dále respondent R1 popsal spolupráci s externími subjekty během pandemie Covid-19, který zmiňuje: „*Is ohledem na přijatá mimořádná protiepidemiologická opatření v průběhu roku 2020 je třeba posilovat pracovní dovednosti u odsouzených pracovních zařazených, kteří plní své pracovní povinnosti na pracovišti uvnitř věznice a rovněž tak u odsouzených, kteří docházejí nebo dojíždějí mimo areál věznice.*“ Kromě výše uvedených aktivit programu zacházení byla zmíněna i oblast udržování sociálních vazeb, která byla rovněž v době pandemie Covid-19 složitá, nicméně VS ČR si s omezeními poradila, jak uvádí respondent R3: „*Odsouzeným byl umožněn jakýsi alternativní kontakt s rodinnými příslušníky a blízkými osobami formou Skype hovorů.*“

U této kategorie byl dále zaznamenán v kontextu resocializace odsouzených a programů zacházení důraz na zodpovědnost, která je očekávána při plnění výše zmíněných aktivit. O tomto důrazu hovoří respondent R5: „*Program „Na svobodu připraven“ je důležitý zejména v rámci poslední fáze, resp. v období před propuštěním z VTOS. Obvykle je realizován 3 až 6 měsíců před propuštěním.*“

8.2 Kategorie 2: Činnosti odborných zaměstnanců

Tato kategorie byla vytvořena s cílem popsat práci odborných zaměstnanců při procesu resocializace u osob ve VTOS. Všichni respondenti se při rozhovorech zmiňovali o reedukaci a rehabilitaci prostřednictvím programů zacházení.

Dále jeden z respondentů R4 při užívání metod v rámci práce s odsouzenými uvedl: *„Při práci se používají nejčastěji metody čerpající z kognitivně behaviorální terapie, která je optimální a podle mého názoru efektivní při práci s touto cílovou skupinou – pracuje s nevládnutými emocemi, s adaptačními potížemi a problémy v oblasti chování.“* Při této terapii v kontextu resocializace se jedná především o změnu myšlení a chování a dále nácvik sociálních dovedností, tj. posilování kompetencí, reedukaci, rehabilitaci a aplikaci individuálních programů zacházení. Zároveň respondenti R1, R2 a R4 spatřují efektivitu procesu resocializace v posilování sociálních dovedností, které odsouzení získávají prostřednictvím pracovních aktivit s externími subjekty a následně při vzdělávacích aktivitách. Tyto kompetence jsou důležité pro bezproblémové začlenění odsouzených zpět do společnosti a zabraňují opakování trestné činnosti (recidivě), což je z hlediska sociální patologie velmi významné.

Zároveň je z rozhovoru patrné, že nejintenzivněji pracuje v rámci procesu resocializace s odsouzeným vychovatel, což uvádí respondenti R1, R3 a R5. Zároveň je z týmu dvakrát zmíněn sociální pracovník, jak uvádí respondent R5: *„Těsně před propuštěním nejintenzivněji s odsouzeným pracuje sociální pracovník, který má zásadní význam v procesu „předadaptace“ na vnější prostředí, tj. po propuštění na svobodu. Důraz je kladen na nácvik samoobslužných a praktických činností.“* Nejeefektivnější je tak zacílení na sociální a pracovní (profesní) kompetence při závěrečné fázi trestu odnětí svobody, která je realizována za intenzivního působení sociálních pracovníků. Ovšem všichni respondenti uvádí, že vždy se jedná o týmovou (kolektivní) činnost, při které mají odborní zaměstnanci konkrétní úlohu. Každý přispívá dílem své odbornosti a profesionality.

Zároveň všichni respondenti z OV spatřují význam a největší efektivitu v individuálním přístupu odborných zaměstnanců k odsouzeným. Respondent R2 uvádí: *„Vzhledem ke zpětné vazbě některých odsouzených, kteří se nyní nachází mimo výkon trestu a měli možnost absolvovat program v OV, lze usoudit, že proces resocializace má velmi uspokojivé výsledky. Nabízí odsouzeným plnohodnotný návrat a začlenění se do společnosti.“*

8.3 Kategorie 3: Prostředí Otevřené věznice

Kategorie prostředí OV byla definována na základě nových přístupů využívaných v procesu resocializace. Tento název kategorie tak neznamená pouze specifické prostředí (např. zahrady, ubytovací a správní objekty apod.), ale také i specifické metody aplikované v OV. Po analýze rozhovorů bylo zjištěno, že specifika OV nespočívají pouze v prostředí, ale také v rámci specifických metod užívaných v tomto zařízení. Respondent R5 hodnotí přístup využívaný v procesu resocializace v OV jako: *„Psychologický růst, rozvoj zralosti a osobní autonomie. Odsouzený hlouběji poznává sám sebe a své vztahy k ostatním ve specifickém prostředí OV.“*

O specifickém prostředí se zmiňují všichni respondenti a zároveň hodnotí toto prostředí jako přínosné pro odsouzené v několika ohledech, jak uvádí respondent R3: *„Naše prostředí není tak represivní, jako je tomu na jiných odděleních.“*

„Odsouzení musí být více samostatní, zodpovědní a silně motivovaní.“ Respondent R5 dodává: *„Odlišnost prostředí je ve volném pohybu odsouzených, možnost starat se o zvířata a rostliny. Dále jsme aktivity rozšířili o keramické činnosti.“* S tímto prostředím a nedirektivním přístupem se otevírá možnost pro odsouzené pracovat na zahradách a hospodařit se zvířaty, což zmiňuje respondent R4: *„Prostředí Otevřené věznice nabízí možnost zvýšení odborné kvalifikace v chovatelských oblastech, jako je zpracování vlny a mléka, chov včel a daňků.“* Na pozitivních účincích využívání těchto metod spojených s prostředím se shodují všichni respondenti. Na základě mínění všech respondentů má prostředí OV pozitivní vliv na proces resocializace.

Zároveň respondenti R1 a R3 zmínili v kontextu resocializace v OV program Good-Lives Model (dále „GLM“). Program GLM má za cíl snížit riziko recidivy prostřednictvím systematické terapie, ale především naplnění života a psychické pohody, což dodává respondent R3. S tímto přístupem a zároveň OV souvisí nedirektivní koučink, který zmínili celkem tři respondenti R1, R4 a R2, kteří identifikovali tuto metodu jako signifikantní při procesu resocializace v OV. Tento typ koučinku je charakteristický volností a opět individuálním přístupem, což potvrzuje respondent R2: *„Možnost „volného“ pohybu na určená místa jako jsou úřady, pošty a odborní lékaři. Tento přístup velmi podporuje jejich znovuzáclenění do společnosti a znovuoobnovení schopnosti starat se sami o sebe. Eliminace rizikového chování a prevence nejen v oblasti drogové (ale i jiné delikvence a kriminality) je zásadní.“*

Z analýzy rozhovorů vyplývá, že v OV je uplatňován individuální přístup v kombinaci s nedirektivními metodami, jako je nedirektivní koučink, doprovázení, dobrovolné vzdělávací aktivity apod. Tento přístup je zcela odlišný od ostatních oddělení ve VS ČR.

8.4 Kategorie 4: Vzdělávání odsouzených

Tato kategorie se zabývá vzděláváním odsouzených v průběhu procesu resocializace. Respondenti v rozhovorech nejvíce popisovali pracovní aktivity a vzdělávací aktivity v kontextu resocializace. Všichni respondenti se v průběhu rozhovoru zmiňovali o vzdělávacích aktivitách. Respondent R3, který vzdělávání ve VTOS hodnotil: „*Nejzásadnější aktivity v rámci účinné resocializace jsou aktivity zaměřené na vzdělávání a výchovu.*“ Respondent R4 dodává: „*Vzdělávací aktivity ve VTOS můžeme dělit na formální vzdělávání, které se realizuje na středních školách ve věznicích (obvykle v rámci středních odborných učilišť). Dále na rekvalifikační vzdělávání a zájmové, tj. realizované ve volném čase.*“ Dále respondenti R1, R2 a R4 popsali realizaci vzdělávacích aktivit v kontextu programu zacházení, kde vzdělávacím a výchovným aktivitám přisuzovali stejnou důležitost jako aktivitám pracovním.

Kromě výše zmíněných rekvalifikačních kurzů se mohou odsouzení účastnit odborných kurzů, které jsou v OV velmi rozšířené, jak uvádí respondent R1: „*Odsouzeným v OV se nabízí možnost zvýšení odborné kvalifikace ve dvou rovinách. Jedna je možnost zařazení do odborných kurzů např. na zpracování mléka, zpracování vlny, chov drobného zvířectva, sadovnictví, apod. Další oblastí jsou rekvalifikační kurzy, zejména obsluha vysokozdvížného vozíku, lakýrník – využitelné zejména v automotive.*“ OV umožňuje odsouzeným využívat chovatelskou a pěstitelskou zónu jako podpůrný prvek reedukace.

Dále můžeme z výpovědí respondentů do této oblasti zahrnout kulturně výchovné aktivity, které jsou realizované zejména formou skupinových setkání. Respondent R5 hodnotí vzdělávací aktivity jako zásadní v rámci účinné resocializace. Respondent R5 tyto aktivity charakterizuje: „*Zásadní jsou odborné vzdělávací programy – kurz zeměpisu, jazykové vzdělávání (angličtina) apod.*“ Respondent R4 připisuje největší důležitost rekvalifikačním kurzům, které jsou zaměřené na automotive (automobilový průmysl – obsluha vysokozdvížného vozíku, manipulát, sváření a vazač/jeřábík). Dále respondent

R4 popisuje: „*Odsouzení, kteří absolvují vzdělávací aktivity v OV jsou silně motivováni k získání nových dovedností, ale také podílet se na svém osobním růstu.*“

Poslední oblastí vzdělávání jsou vzdělávací aktivity realizované přímo odbornými zaměstnanci. Tyto vzdělávací aktivity zmiňovali respondenti na pracovních pozicích sociální pracovník ve spolupráci s dluhovými poradci (respondent R1 a R2). Jednalo se o vzdělávací aktivity zaměřené na dluhovou problematiku, která je realizována dlouhodobě s osobami ve VTOS. Tato systematická vzdělávací a výchovná činnost umožní odsouzeným se postupně zbavovat dluhů a aktivně se podílet na možnostech řešení své situace.

8.5 Kategorie 5: Zahraniční spolupráce

Další kategorií byla zahraniční spolupráce, která je ve VS ČR velmi rozvinutá. Z rozhovorů vyplývá, že respondenti z OV dlouhodobě spolupracují se zahraničními partnery. Respondent R5: „*Koncept OV pochází z Norska a je uzpůsoben k českému prostředí.*“

Po analýze všech rozhovorů respondenti zmiňují především severské země, odkud čerpají inspiraci. Respondent R2 uvádí: „*Intenzivnější spolupráce je se severskými zeměmi odkud získáváme nové metody, které nám pomáhají proces resocializace zefektivnit.*“ Další respondenti R1 a R4 se zmiňují o inspiraci nových přístupů z Norska vzhledem k nízké recidivě, která v této zemi panuje. Tudiž je efektivita těchto nových metod velmi účinná při procesu resocializace.

Zároveň po analýze rozhovorů bylo zjištěno, že novou metodou resocializace je nový projekt zaměřený a vycházející ze zooterapie. Respondent R1: „*V roce 2020 byl úspěšně zahájen pilotní projekt „Tlapka v dlani“. Jeho cílem je výchova štěnat ze strany vybraných odsouzených. Následně budou tato štěnata absolvovat výcvik vodících psů.*“ O zooterapii se zmiňuje i respondent R5: „*Zahraniční inspirací je určitá forma zooterapie. Dále mají i význam umělecké oblasti v rámci terapie.*“

Dále respondenti R3 a R4 zmiňují metody vytvořené v České republice, které jsou v zahraničí inspirací a implementovány. Zmiňují se tak o vzájemném obohacování a implementování nových resocializačních metod nejen ze zahraničí, ale také českých metod užívaných v zahraničí.

8.6 Kategorie 6: Bariéry resocializace

Poslední kategorie byla definována na základě analýzy rozhovorů a identifikování jednotlivých oblastí, které negativně ovlivňují proces resocializace a mají vliv na efektivitu metod využívaných v procesu resocializace. Dva respondenti R1 a R5 identifikovali bariéru u procesu resocializace na straně zaměstnanců. Konkrétně se jedná o únavu a demotivaci odborných zaměstnanců. Respondent R1 uvedl: „*Práce ve VS ČR je velmi složitá. Osob ve VTOS je stále mnoho a zaměstnanci na některých pozicích chybí. Práce pro odborné zaměstnance je tak mnoho a únava je patrná.*“ Dokonce oba zmínění respondenti hovoří o syndromu vyhoření, který je podle nich u několika jejich kolegů patrný. Zároveň respondent R2 konstatuje: „*Demotivace a syndrom vyhoření je u zaměstnanců VS ČR patrný, ale v OV není u zaměstnanců přítomný vzhledem k nižšímu počtu osob ve VTOS.*“ Problematika syndromu vyhoření je obecně u všech pomáhajících profesí a odborností zaměřených na intenzivní práci s lidmi významná a je třeba se jí intenzivně věnovat. (Veteška, 2015)

Další možnou bariérou byl identifikován přístup některých zaměstnanců, kteří u vybraných odsouzených hodnotili proces resocializace jako nemožný. Jednalo se o respondenty R3 a R4, kteří hodnotí tyto jedince jako nemotivované změnit svůj stav a VTOS jim v několika ohledech vyhovuje. Ovšem dodávají, že tyto odsouzení se nenachází v OV, ale na ostatních odděleních.

Zároveň u některých odsouzených respondenti hodnotí proces resocializace jako velmi obtížný. Konkrétně se jedná o osoby, které byly před výkonem trestu drogově závislé, což zmiňuje respondent R1: „*Terapeutická práce s osobami drogově závislými bývá velmi náročná a práce s opakovaně odsouzenými jedinci, u kterých je motivace velmi nízká.*“

Následně se dva respondenti (R1 a R3) v rozhovorech zmínili o důležitosti posílit tým odborných zaměstnanců o andragoga – odborníka / metodika na vzdělávání dospělých. Jak uvádí respondent R1: „*Andragog – metodik vzdělávání, by diagnostikoval vzdělávací potřeby u odsouzených a vyhodnocoval by edukační vliv na efektivitu odborného zacházení.*“ Vzdělávací aktivity v procesu resocializace hrají zásadní roli, a proto by tento pracovník (andragog) měl důležitou roli při realizaci programu zacházení.

8.7 Výsledky axiálního kódování

Při polostrukturovaných rozhovorech byly kladeny otázky, které byly charakteristické pro zjišťování vztahů mezi jednotlivými kategoriemi. Na otevřené kódování bylo navázáno kódováním axiálním, jehož cíl spočívá ve vytvoření vztahů mezi kategoriemi. V průběhu axiálního kódování jsou uvažovány příčiny, důsledky, podmínky, interakce, strategie a procesy, které propojují jednotlivé kategorie. (Hendl, 2016) Z výše uvedených a analyzovaných šesti kategoriích byly zjišťovány vzájemné vztahy mezi kategoriemi a nejvýznamnějšími kódy, které napomáhají nalézt odpovědi na výzkumné otázky. Hlavním cílem tohoto kódování bylo charakterizovat specifika resocializace osob ve VTOS v Otevřené věznici.

Pro lepší porozumění vztahu mezi kategoriemi a klíčovými kódy bylo vytvořeno schéma vyjadřující propojení kategorií a kódů. Po rozkódování jednotlivých segmentů u všech přepisů rozhovorů v programu MAXQDA 2020 byly převedeny opakující se segmenty do přehledného schématu. Výsledné segmenty značí zmíněnou a nejčastěji opakující se odpověď respondentů, které se týkají specifík resocializačního procesu v OV.

Schéma 1: Přehled kategorií a klíčových kódů

Zdroj: MAXQDA 2020 vlastní zpracování

Proces resocializace v OV je znázorněn ve výše uvedeném schématu, za pomoci jednotlivých kategorií, barevně rozlišených. Po rozkódování polostrukturovaných rozhovorů se pro proces resocializace jeví jako zásadní program zacházení, který je sestavován na základě vyhodnocení rizik a potřeb (SARPO). U programu zacházení se nacházely dva kódy, na které navazovaly následně další kategorie. Mezi tyto kódy patří vzdělávací aktivity, které hrají zásadní roli při procesu resocializace a přímo navazují na námi definovanou kategorii vzdělávacích aktivit, která se následně skládá z formálního vzdělávání, neformálního vzdělávání a rekvalifikačních kurzů.

Další zásadní součástí programu zacházení jsou pracovní aktivity, hrající v procesu resocializace rovněž zásadní roli. Na tento kód následně navazuje kategorie bariéry resocializace, u které odsouzené osoby trpí demotivací až apatií změnit svůj stav.

Zároveň jako další bariéra resocializace byla vyhodnocena na straně zaměstnanců, při které se konkrétně jednalo o únavu z přepracování a následný syndrom vyhoření, kterým mohou trpět odborní zaměstnanci.

Následně na tyto aktivity přímo navazuje kategorie činnosti odborných zaměstnanců, která hraje rovněž zásadní roli při procesu resocializace. V této kategorii jsou graficky nejčastěji se opakující metody, mezi které patří reedukace, terapie a posilování sociálních dovedností, jež hrají zásadní roli po propuštění na svobodu.

Dále na výše zmíněné aktivity a činnosti odborných zaměstnanců navazuje spolupráce VS ČR se zahraničními partnery. Konkrétně se jednalo o spolupráci mezi Českou republikou a severskými zeměmi, odkud pochází i koncept OV. Z analýzy rozhovorů bylo zjištěno, že spolupráce se zahraničními subjekty vězeňské služby stále trvá a nové metody se modifikují do českého prostředí. Tato zahraniční spolupráce pomohla ke vzniku několika nových metod a přístupů při resocializaci jako je zooterapie. Kategorie zahraniční spolupráce přímo souvisí s prostředím OV, které je tvořeno nejen specifickým prostředím (chovatelská zóna, zahrady, domky apod.), ale především také specifickými metodami, mezi které patří nedirektivní koučink, doprovázení, a především individuální přístup. Mezi těmito jednotlivými kategoriemi lze nalézt odpovědi na některé výzkumné otázky týkající se specifík a odlišností v přístupu k resocializaci v Otevřené věznici Jiřice.

8.8 Shrnutí získaných dat

Na základě vyhodnocených informací (dat) byly získány relevantní údaje směřující k zodpovězení výzkumných otázek.

VO1: Jaké jsou nové přístupy využívané v procesu resocializace v Otevřené věznici Jiřice?

Novými přístupy v procesu resocializace jsou specifické metody zaměřené na psychologický růst, rozvoj zralosti a osobní autonomie u odsouzených, je kladen důraz na jejich samostatnost a zodpovědnost.

Jedním z přístupů je program „*Good-Lives Model*“, jež má za cíl snížit riziko recidivy. Jedná se o koučink charakteristický volností a individuálním přístupem, odsouzený má volný pohyb na místa jako jsou úřady, pošty a odborní lékaři. Tímto přístupem je podporováno znovuzачlenění do společnosti a znovuoobnovení schopnosti starat se sami o sebe.

V poslední fázi před propuštěním, to je 3 až 6 měsíců, přichází na řadu velmi důležitý program „*Na svobodu připraven*“, kdy s odsouzeným nejintenzivněji pracuje sociální pracovník v nácviku samoobslužných a praktických činností.

VO2: Jak se odlišuje program zacházení v Otevřené věznici Jiřice oproti ostatním oddělením?

V Otevřené věznici je uplatňován individuální přístup v kombinaci s nedirektivními metodami, jako je nedirektivní koučink, doprovázení, dobrovolné vzdělávací aktivity apod. Tento přístup je zcela odlišný od ostatních odděleních ve VS ČR.

Odsouzení mají volný pohyb v celém prostoru věznice, prostředí pro ně není tak represivní jako je tomu na jiných odděleních. Výkon trestu si neodpykávají v celách, ale jsou ubytováni na pokojích po dvou. V rámci jejich resocializace jsou využívány pracovní aktivity, které jsou realizovány u externích zaměstnavatelů, kteří mají s VS ČR smlouvu, kam odsouzení dojíždí bez dohledu. Odsouzeným je tedy umožněn kontakt s venkovním světem, čímž se posilují potřebné kompetence, které jim umožní následně po propuštění lépe získávat nové zaměstnání.

V tomto prostředí s nedirektivním přístupem mají možnost odsouzení pracovat na zahradách a starat se o zvířata, přičemž si mohou i zvýšit odbornou kvalifikaci v chovatelských oblastech, jako je např. zpracování vlny a mléka, chov včel a daňků (projekt „Včelařství“, „Farmový chov daňků“, „Ovocný sad“). A tyto znalosti mohou využít i po propuštění při získávání nového zaměstnání. Práce spojené se zahradou a chovem zvířectva je dlouhodobě hodnocena jako velmi pozitivní při resocializaci odsouzeného.

VO3: Jak je efektivně spatřován proces resocializace odbornými zaměstnanci VS ČR?

Odborní zaměstnanci spatřují efektivitu procesu resocializace v posilování sociálních dovedností, které odsouzení získávají prostřednictvím svých pracovních aktivit u externích subjektů mimo OV a následně při vzdělávacích aktivitách v rámci rekvalifikačních kurzů, zaměřených na uplatnění v automobilovém průmyslu (obsluha vysokozdvíhových vozíků, sváření apod.). Tyto kompetence jsou důležité pro bezproblémové začlenění odsouzených zpět do společnosti a zabraňují opakované trestné činnosti (recidivě), což je z hlediska sociální patologie velmi významné.

Největší efektivitu a význam práce s jednotlivými odsouzenými je spatřován v individuálním přístupu odborných zaměstnanců, kteří jsou s odsouzenými v každodenním kontaktu.

Závěr

V teoretické části této bakalářské práce jsem se zabýval problematikou výkonu trestu odnětí svobody v České republice. Vymezil jsem zde základní nejdůležitější pojmy spojené s výkonem trestu odnětí svobody jako je trest, jeho funkce, účel, jaké jsou druhy trestů, věnoval jsem se historickému vývoji trestu odnětí svobody, zaměřil se na alternativní tresty a trestní řízení ve věcech mladistvých. V závěru teoretické části jsem se už konkrétněji zaměřil na samotný výkon trestu odnětí svobody a dále na navazující postpenitenciární péči v České republice.

V praktické části jsem uskutečnil kvalitativní výzkumné šetření v Otevřené věznici Jiřice zaměřené na využití nových, alternativních, prvků při procesu resocializace, integraci odsouzených a jejich efektivitu. Cílem praktické části bylo realizovat vlastní výzkumné šetření zaměřené na proces resocializace osob ve výkonu trestu odnětí svobody. V rámci kvalitativní metodologie jsem využil polostrukturované rozhovory s vybranými odbornými zaměstnanci, týkající se programů zacházení s odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody. Odbornými zaměstnanci pro potřeby tohoto šetření byli speciální pedagog, sociální pracovník, vychovatel a vychovatel terapeut.

Největší důraz v současné penologii je kladen na resocializaci odsouzeného a zabránění jeho recidivám. Právě v procesu resocializace jsou velmi důležití odborní zaměstnanci věznice, kteří jsou v každodenním kontaktu s odsouzenými. V současné době jsou těmito odbornými zaměstnanci – speciální pedagog, vychovatel, vychovatel-terapeut, pedagog volného času, psycholog a sociální pracovník. Určitě by stálo za uvážení, zda by ve věznicích neměla být zřízena i pracovní pozice „andragoga“, který má určitě více zkušeností se vzděláváním dospělých, což osoby ve výkonu trestu odnětí svobody jsou. Právě andragogické principy by jistě byly při práci s odsouzenými klíčovými nástroji při resocializaci. Práce s dospělými osobami při výchově a vzdělávání vyžaduje specifický přístup a v souvislosti s resocializací u odsouzených je tento přístup ještě důležitější.

Většina naší společnosti zastává názor, že když už se člověk do vězení dostane, měl by zde především trpět za to co spáchal a pak až na dalším místě je jeho převýchova. V praxi by tomu však mělo být přesně opačně, nejdůležitější pro společnost je právě převýchova a nasměrování odsouzeného po jeho propuštění k lepšímu návratu do každodenního života,

kdy bude schopen se o sebe postarat a žít kvalitní život bez potřeby páchat trestné činy a s tím spojenou recidivou.

V současné době je bohužel v České republice míra recidivy 70 %, to znamená, že jen tři z deseti odsouzených se po propuštění nevrátí ke zločinu, což nás řadí mezi nejhorší státy EU. (Česká justice) Z tohoto důvodu je potřeba začít něco dělat jinak a jednou z cest, by mohl být projekt Otevřené věznice Jiřice, vzít si vzor ze států, jako je Norsko, kde mají míru recidivy u propuštěných jen 25 % a to právě v souvislosti s projekty „otevřených věznic“, kde jsou odsouzení připravováni na návrat do „normálního, běžného života“. Pro osobu, která se vrací po výkonu trestu odnětí svobody, po několika letech na svobodu, je návrat na svobodu velmi těžký, často nemá funkční rodinu, nemá se tak kam vrátit a věci, které znal z doby, než se dostal do výkonu trestu jsou často už dávno jiné. Ve chvíli, kdy se dostává na svobodu je konfrontován se skutečnou realitou, která je pro něho velmi těžká a málokdo se s ní dokáže správně vyrovnat a nesklouznout zpátky. Když vezmeme v úvahu, že jen technický pokrok jde velmi rychle dopředu a odsouzený se s ním ve vězení nemá možnost seznámit. Projekt „otevřené věznice“, který může odsouzený nastoupit v současné době 1 až 1,5 roku před koncem výkonu trestu, je velmi důležitý, neboť je to jakási příprava právě na skutečný život, který ho čeká po propuštění a tento nový svět už pro něho pak není až tak novým. Tento projekt má vězně udržet ve spojení se světem, má ho připravit na běžný život. Podmínkou účasti v tomto projektu je, že všichni vězni, zde musí pracovat a vzdělávat se. Opouští volně bez dozoru „otevřenou věznici“ a dochází do zaměstnání, poté se zase sami vrací po skončení zaměstnání zpět do věznice a zde se o sebe starají, sami si perou, uklízejí své pokoje, společné místnosti, všude musí udržovat pořádek a po práci vykonávají péči o zahradu, starají se o zvířata, která zde ve věznici mají. Musí tedy pracovat „zadarmo doma“ ve vězení, stejně jako tomu bude po jejich propuštění, kdy v běžném životě se o sebe budou muset umět postarat. Po zkušenostech z „otevřené věznice“ už by to pro ně nemělo být o tolik jiné.

Porušení disciplíny je trestáno vyloučením z programu otevřené věznice, do kterého se již nelze vrátit. Důraz v rámci projektu je kladen na nácvik samoobslužných a praktických činností, jakými jsou možnost „volného“ pohybu na určená místa jako jsou třeba úřady, pošty a odborní lékaři. Tento přístup velmi pozitivně podporuje jejich znovuzачlenění do společnosti a znovuoobnovení schopnosti se starat sami o sebe, po době, kterou strávili v klasickém výkonu trestu odnětí svobody, kde tyto možnosti nemají a s realitou na svobodě se setkávají teprve až po propuštění a s tím jim pomáhají v rámci pospenitenciární péče

sociální kurátoři a to už je často pro některé propuštěné pozdě, neboť se cítí nastalou situací frustrováni. Dovoluji si tvrdit, že určitě bude velký rozdíl mezi osobami propuštěnými z klasického výkonu trestu, kde strávili několik let života a propuštěnými z otevřené věznice. Zcela jistě i sociální kurátoři s osobami, které na konci svého pobytu ve výkonu trestu prošli otevřenou věznicí, mají o dost méně práce a jsou daleko lépe připraveni na možnost návratu zpět do společnosti a lépe tuto situaci zvládnout.

Tento ojedinělý projekt „otevřené věznice“ bude vyhodnocen a rozhodne se, zda toto je právě ta cesta kudy by se výkon trestu v České republice v budoucnu ubíral. V současné době se o tento typ výkonu trestu začaly zajímat i další nápravná zařízení, které by měly zájem ho ve svých věznicích realizovat. Zda u nás budou vznikat i jiné takovéto věznice, zatím zůstává otázkou.

Důkladnější, hlubší rozbor daného tématu by daleko překročil rámec této práce a přeci jen bych ho přenechal osobám kvalifikovaným v této problematice. Mou snahou bylo pouze nahlédnout na dané téma z pozice nezávislé osoby.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BRUNOVÁ, Markéta. *Novodobý vývoj a stav vězeňství v České a Slovenské republice*. Praha: Leges, 2020. Teoretik. ISBN 978-80-7502-408-4.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, Vysokoškolská učebnice. ISBN 978-80-7380-138-0.

FISCHER, Slavomil. *Speciální pedagogika: edukace a rozvoj osob se specifickými potřebami v oblasti somatické, psychické a sociální: učebnice pro studenty učitelství*. Praha: Triton, 2014. ISBN 78-80-7387-792-7.

FISCHER, S., VETEŠKA, J. *Problematika adaptace na vazební uvěznění jako problém pro andragogickou intervenci*. In VETEŠKA, J. (ed.) *Vzdělávání dospělých 2017 – v době rezonujících společenských změn = Adult Education 2017 – in times of resonant social changes: proceedings of the 7th International Adult Education Conference, 11-12th November 2017 Prague*. Praha: Česká andragogická společnost, 2018 ISBN 978-80-906894-2-8.

FRANCEK, Jindřich. *Zločin a trest v českých dějinách*. V Praze: Rybka Publishers, 1999. ISBN 80-86182-91-6.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Přeložil Vladimír JÚVA, přeložil Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010. ISBN 78-80-7315-185-0.

GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

HENDRYCH, Dušan. *Právníký slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. Praha: Leges, [2009]. Praktik (Leges). ISBN 978-80-87212-24-0.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže; Zákon o výkonu vazby; Zákon o výkonu trestu odnětí svobody*. Praha: Leges, 2009. ISBN 978-808-7212-226.

KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-163-7.

KARABEC Z., *Účel trestání. Kriminalistika: časopis pro kriminalistickou teorii a praxi*. Praha: Odbor vydavatelství a tisku MV ČR, 2000. ISSN 1210-9150.

KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2.

KUCHTA, Josef a Helena VÁLKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-813-4.

KÝR, Aleš. *Památník Pankrác. Historická penologie*. Praha, 2003

MIŠOVIČ, Ján. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Praha: Slon, 2019. ISBN 978-80-7419-285-2.

NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Výjimečný trest*. Praha: Leges, 2010. Teoretik. ISBN 978-80-87212-41-7.

NGŘ 5/2016, Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 5/2016, *o zaměstnancích a příslušnících Vězeňské služby České republiky zabezpečující výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody a výkon zabezpečovací detence*. Sbírnka nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky.

NOVOTNÝ, Oto, Tomáš GŘIVNA, Pavel ŠÁMAL a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-509-0.

PRŮCHA, Jan. *Andragogický výzkum*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5232-7.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

VETEŠKA, Jaroslav. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-898-7.

VETEŠKA, Jaroslav a Slavomil FISCHER. *Psychologie kriminálního chování: vybrané otázky etiologie, andragogické intervence a resocializace*. Praha: Grada, 2020. ISBN 978-80-271-0731-5.

Internetové zdroje

Akademie Vězeňské služby ČR – historie. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 3.2.2021]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/akademie-vs-cr/informacni-servis/historie/>

Akademie Vězeňské služby ČR – vzdělávání. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 3.2.2021]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/akademie-vs-cr/informacni-servis/vzdelavani/>

Česká justice [online]. 2018 [cit. 13.3.2021]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2018/12/projekt-otevrene-veznice-slavi-uspechy-zatim-ma-nulovou-recidivu/>

Ministerstvo spravedlnosti České republiky [online]. 2020 [cit. 15.11.2020]. Dostupné z: <https://www.justice.cz/>

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2019 [online]. © 2020 Vězeňská služba ČR [cit. 12.2.2021]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/statistiky/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby/statisticka-rocenka-pro-rok-2019/>

Trestní řízení: Trestní řízení ve věcech mladistvých [online]. Praha [cit. 2.1.2021]. Dostupné z: <http://www.trestni-rizeni.com/vyklad-pojmu/trestni-rizeni-ve-vecech-deti-a-mladistvych>

Prameny (právní a jiné dokumenty)

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 141/1961 Sb. - Zákon o trestním řízení soudním (trestní řád).

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže

Vyhláška č. 345/1999 Sb., řád výkonu trestu odnětí svobody

SEZNAM ZKRATEK

GLM	program Good-Lives Model
KTB	kognitivně behaviorální terapie
OV	Otevřená věznice
SARPO	souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených
VS ČR	Vězeňská služba České republiky
VTOS	výkon trestu odnětí svobody

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Organizační struktura Vězeňské služby České republiky

Příloha č. 2 – Mapa organizačních jednotek Vězeňské služby ČR

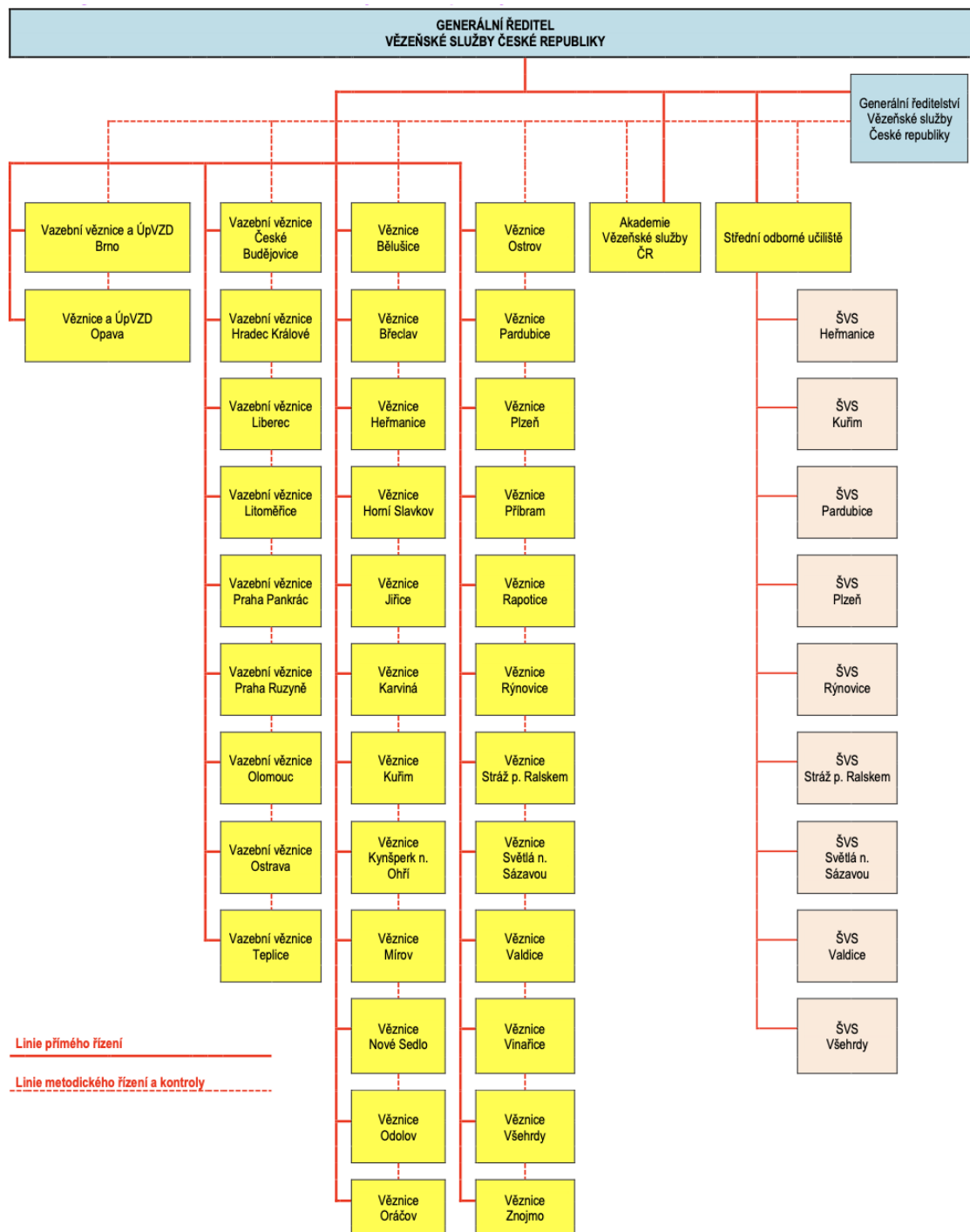
Příloha č. 3 – Celkové stavy vězněných osob v organizačních jednotkách Vězeňské služby České republiky k 31. 12. 2019

Příloha č. 4 – Otázky polostrukturovaného rozhovoru

PŘÍLOHY

Organizační struktura Vězeňské služby České republiky

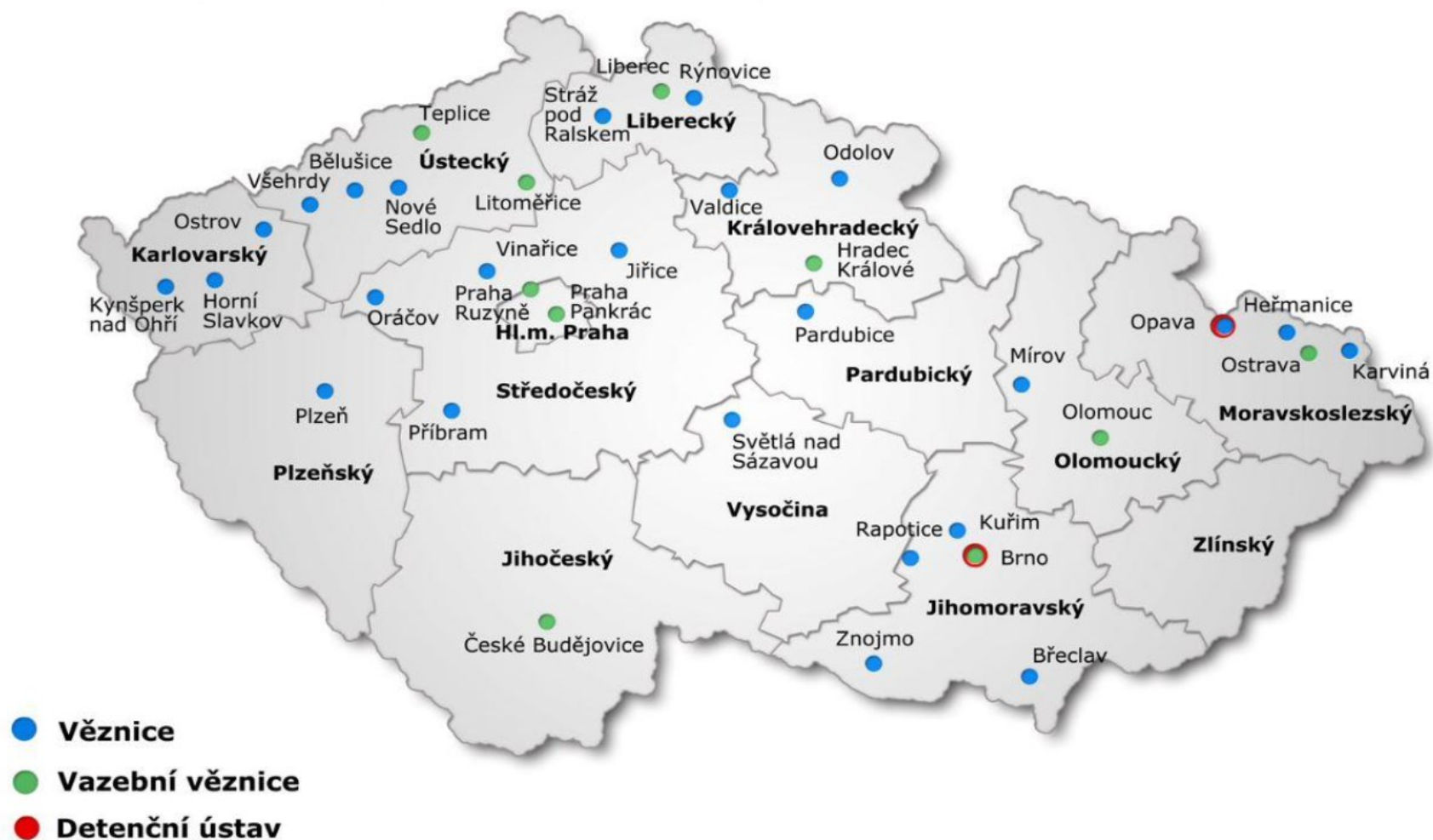
Příloha 1.

Zdroj: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/2019-1.pdf>

Mapa organizačních jednotek Vězeňské služby ČR

Příloha 2.

Zdroj: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/2019-1.pdf>

Celkové stavy vězněných osob v organizačních jednotkách Vězeňské služby České republiky k 31. 12. 2019

Příloha 3.

Organizační jednotky	OBVINĚNÍ							ODSOUZENÍ													CHOVANCÍ v detenčním ústavu		Vězni celkem		
	Dospělí		Mladiství		Úhrnem		Celkem obvinění	Ostraha nízký		Ostraha střední		Ostraha vysoký		Ostraha neumístěno		Zvýšená ostraha		Mladiství		Úhrnem		Celkem odsouzení		muž	žena
	muž	žena	muž	žena	muž	žena		muž	žena	muž	žena	muž	žena	muž	žena	muž	žena	muž	žena	muž	žena				
Bělušice					0	0	0			134		526								660	0	660			660
Brno	182	23	3		185	23	208	8	5	108		94	2	15		1				226	7	233			441
Brno – nemoc./detence	5				5	0	5	2	3	4	1	25	2	1		5		1		38	6	44	35	10	94
Břeclav	25				25	0	25	146		115		109							1	370	0	370			395
České Budějovice	83	5			83	5	88	2		87		15	14	16						120	14	134			222
Heřmanice					0	0	0			211		648						16		875	0	875			875
Horní Slavkov					0	0	0			54		642				5				701	0	701			701
Hradec Králové	129	17			129	17	146	120	1	31		6	7	38	7	1		2		198	15	213			359
Jičice					0	0	0	32		209		636								877	0	877			877
Karviná					0	0	0			56		32					102			190	0	190			190
Kuřim					0	0	0			196		414								610	0	610			610
Kynšperk nad Ohří					0	0	0			214		329								543	0	543			543
Liberec	100	8			100	8	108	2	2	99		105	1	15	2	1				222	5	227			335
Litoměřice	133	9	4		137	9	146	6	2	56	6	45	1	34	5					141	14	155			301
Mírov					0	0	0			23		88			2	325				438	0	438			438
Nové Sedlo					0	0	0	18		183	86	207	107							408	193	601			601
Odolov					0	0	0	120		198										318	0	318			318
Olomouc	110	6			110	6	116	4	3	77	1	14	10	6						101	14	115			231
Opava					0	0	0		22	42	106		67				30			42	225	267	50	0	317
Oráčov					0	0	0			32		536								568	0	568			568
Ostrava	229	16	1		230	16	246	7	2	77	20	75	7	5						164	29	193			439
Ostrov nad Ohří	53	2		1	53	3	56	5	2	375		413	2	4	1					797	5	802			858
Pardubice					0	0	0			252		514		1				9		776	0	776			776
Plzeň	108	10			108	10	118		2	176		885	1	47	1	41				1 149	4	1 153			1 271
Praha Pankrác	223	26			223	26	249	38		217	3	442	3	40	2					739	6	745			994
Praha Pankrác – nemoc.	1				1	0	1	1		1	3	12	3	5	1	1				20	6	26			27
Praha Ruzyně	201	13	1		202	13	215	16	28	201	170	118	35	8	1	1				344	234	578			793
Příbram					0	0	0	36		122		840								998	0	998			998
Rapotice					0	0	0	129		438		217								784	0	784			784
Rýnovice					0	0	0			124		412								536	0	536			536
Stráž pod Ralskem					0	0	0			307		511								818	0	818			818
Světlá nad Sázavou		1			0	1	1		172	207		420				1		5		0	805	805			806
Teplice	55	4			55	4	59			43	6	8	7	11		1				63	13	76			135
Valdice					0	0	0			22		484				618				1 124	0	1 124			1 124
Vinařice					0	0	0			45		904								949	0	949			949
Všehrady					0	0	0	77		206		155		1				18		457	0	457			457
Znojmo	11				11	0	11			52		144								196	0	196			207
Úhrnem	1 648	140	9	1	1 657	141	1 798	769	244	4 787	609	10 605	689	249	17	1 104	31	46	5	17 560	1 595	19 155	85	10	21 048
Celkem	1 788		10		1 798		1 798	1 013	244	5 396	609	11 294	689	266	17	1 135	31	51	5	19 155		19 155	95		21 048

Zdroj: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/2019-1.pdf>

Polostrukturovaný rozhovor obsahoval otázky, které byly pokládány respondentům za účelem dosažení cílů bakalářské práce. Níže je uvedeno schéma otázek polostrukturovaného rozhovoru.

1. Jaké metody resocializace nejčastěji využíváte v rámci práce s odsouzenými?
2. Využíváte nějaké nové, progresivní resocializační metody?
3. Jsou podle Vás programy zacházení efektivním nástrojem resocializace, resp. práce odborného zacházení?
4. Jaké aktivity (činnosti) jsou podle vás zásadní v rámci účinné resocializace?
5. Jaké jsou nové přístupy využívané v procesu resocializace v Otevřené věznici Jiřice?
6. Jak se odlišuje program zacházení v Otevřené věznici Jiřice oproti ostatním oddělením?
7. Jak je spatřována – chápána – efektivita procesu resocializace realizovaná odbornými zaměstnanci VS ČR?
8. Který z odborných pracovníků podle vás nejintenzivněji pracuje v rámci resocializace s odsouzenými?
9. Inspirujete se, pokud jde o nové přístupy v zacházení s odsouzenými, např. v zahraničí?
10. Chybí podle vás nějaká profese (odborné zaměření) v rámci odborné práce s odsouzenými?